

УДК 62-72
62-72

K 169.094
3

საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკების კავშირის
კონსტიტუციის პროექტი, რომელიც საკონსტიტუციო კომისიამ
წარმოადგინა და სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს კრედიტდროშა
გამოცემის სახელმწიფო-სახალხო განხილვისათვის გამოცხადდა

ჩ 169094
3

საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკების კავშირის კონსტიტუცია

(ძირითადი კანონი)

საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკების კავშირის
კონსტიტუციის პროექტი, რომელიც საკონსტიტუციო
კომისიამ წარმოადგინა და სსრ კავშირის უმაღლესი
საბჭოს პრეზიდიუმმა მოიწონა საკონსტიტუციო-სახალხო
განხილვისათვის გამოსატანად

ჩ. 163034

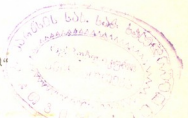
საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკების კავშირის კონსტიტუცია

(ძირითადი კანონი)

საგ-2000
ფეოფანოვულია

„საბჭოთა საქართველო“
თბილისი 1977

დიდმა ოქტომბრის სოციალისტურმა რევოლუციამ, რომელიც რუსეთის მუშებმა და გლეხებმა მოახდინეს კომუნისტური პარტიისა და მისი მეთაურის ვ. ი. ლენინის ხელმძღვანელობით, დაამხო კაპიტალისტთა და მემამულეთა ძალაუფლება, დაამსხვრია ჩაგვრის ბორკილები და შექმნა საბჭოთა სახელმწიფო — ახალი ტიპის სახელმწიფო, რევოლუციის მონაპოვართა დაცვის, სოციალიზმისა და კომუნიზმის მშენებლობის ძირითადი იარაღი.

საბჭოთა ხელისუფლებამ უღრმესი სოციალურ-ეკონომიკური გარდაქმნები განახორციელა, სამუდამოდ მოუღო ბოლო ერთი ადამიანის მიერ მეორის ექსპლოატაციას, კლასობრივ ანტაგონიზმსა და ეროვნულ შუღლს, დაამკვიდრა წარმოების საშუალებათა საზოგადოებრივა საკუთრება, მშრომელთა მასების ნამდვილი დემოკრატია. კაცობრიობის ისტორიაში პირველად შეიქმნა სოციალისტური საზოგადოება.

სოციალიზმის ძალის მკაფიო გამოვლინება იყო საბჭოთა ხალხის, მისი შეიარაღებული ძალების უჭკნობი გამირობა, რომლებმაც ისტორიული გამარჯვება მოიპოვეს დიდ სამამულო ომში. ამ გამარჯვებამ განამტკიცა სსრ კავშირის საერთაშორისო პოზიციები, შექმნა ახალი ხელშემწყობი შესაძლებლობანი სოციალიზმის ძალების ზრდისათვის, ეროვნული განთავისუფლებისათვის, ქვეყნად დემოკრატიისა და მშვიდობისათვის.

განაგრძობდა რა აღმშენებლობითს საქმიანობას, საბჭოთა ხალხმა უზრუნველყო ქვეყნის სწრაფი და ყოველმხრივი განვითარება, სოციალისტური წყობილების სრულყოფა. განმტკიცდა მუშათა კლასის, კოლმეურნე გლეხობისა და სახალხო ინტელიგენციის კავშირი, სსრ კავშირის ერთობისა და ეროვნებების მეგობრობა. შეიქმნა საბჭოთა საზოგადოების სოციალურ-პოლიტიკური ერთიანობა, რომლის წამყვანი ძალაა მუშათა კლასი. საბჭოთა სახელმწიფომ შეასრულა პროლეტარიატის დიქ-

ტატურის ამოცანები და საერთო-სახალხო სახელმწიფო გახდა. გაიზარდა მთელი ხალხის ავანგარდის — კომუნისტური პარტიის ხელმძღვანელი როლი.

სსრ კავშირში აშენდა განვითარებული სოციალისტური საზოგადოება. ამ ეტაპზე, როცა სოციალიზმი უკვე თავის საკუთარ საფუძველზე ვითარდება, სულ უფრო სრულად ვლინდება ახალი წყობილების აღმშენებლობითი ძალები, სოციალისტური ცხოვრების წესის უპირატესობანი, მშრომელები სულ უფრო ფართოდ სარგებლობენ დიადი რევოლუციური მონაპოვრების ნაყოფით.

ეს არის საზოგადოება, რომელშიც შექმნილია მძლავრი საწარმოო ძალები, მოწინავე მეცნიერება და კულტურა, განუზრვლად უმჯობესდება ხალხის კეთილდღეობა, სულ უფრო ხელმეშწყობი პირობები ექმნება პიროვნების ყოველმხრივ განვითარებას.

ეს არის მომწიფებულ სოციალისტურ საზოგადოებრივ ურთიერთობათა საზოგადოება, რომელშიც ყველა სოციალური ფენის დაახლოების, ყველა ერისა და ეროვნების იურიდიული და ფაქტიური თანასწორობის საფუძველზე იშვა ადამიანთა ახალი ისტორიული ერთობა — საბჭოთა ხალხი.

ეს არის მშრომელთა — პატრიოტთა და ინტერნაციონალისტთა მაღალი ორგანიზებულობის, იდეურობისა და შეგნებულობის საზოგადოება.

ეს არის საზოგადოება, რომლის ცხოვრების კანონია ყველას ზრუნვა თითოეულის კეთილდღეობისათვის და თითოეულის ზრუნვა ყველას კეთილდღეობისათვის.

ეს არის ნამდვილი დემოკრატიის საზოგადოება, რომლის პოლიტიკური სისტემა უზრუნველყოფს მთელი საზოგადოებრივი საქმეების ეფექტიან მართვას, მშრომელთა სულ უფრო აქტიურ მონაწილეობას სახელმწიფო ცხოვრებაში, ადამიანის რეალურ უფლებათა და თავისუფლებათა შეხამებას მოქალაქეობრივ პასუხისმგებლობასთან.

განვითარებული სოციალისტური საზოგადოება კანონზომიერი ეტაპია კომუნიზმისაკენ მიმავალ გზაზე.

საბჭოთა სახელმწიფოს უზენაესი მიზანია ააშენოს უკლასო კომუნისტური საზოგადოება. სახელმწიფოს მთავარ ამოცანებია: შექმნას კომუნიზმის მატერიალურ-ტექნიკური ბაზა, სრულყოს სოციალისტური საზოგადოებრივი ურთიერთობანი და გარდაქმნას ისინი კომუნის-

ტურ ურთიერთობებად, აღზარდოს კომუნისტური საზოგადოების ადამიანი, ამაღლოს შრომითა ცხოვრების მატერიალური და კულტურული დონე, უზრუნველყოს ქვეყნის უშიშროება, ხელი შეუწყოს მშვიდობის განმტკიცებასა და საერთაშორისო თანამშრომლობის განვითარებას.

საბჭოთა ხალხი,

ხელმძღვანელობს რა მეცნიერული კომუნიზმის იდეებით და ერთგულია თავისი რევოლუციური ტრადიციებისა,

ეყრდნობა რა სოციალიზმის დიად სოციალურ-ეკონომიკურ და პოლიტიკურ მონაპოვრებს,

ისწრაფვის რა კიდევ უფრო განავითაროს სოციალისტური დემოკრატია,

ითვალისწინებს რა სსრ კავშირის, როგორც სოციალიზმის მსოფლიო სისტემის შემადგენელი ნაწილის, საერთაშორისო მდგომარეობას და შეგნებული აქვს თავისი ინტერნაციონალური პასუხისმგებლობა,

იცავს რა 1918 წლის რუსეთის სფსრ კონსტიტუციის, 1924 წლის სსრ კავშირის კონსტიტუციისა და 1936 წლის სსრ კავშირის კონსტიტუციის იდეებისა და პრინციპების მემკვიდრეობითობას,

აცხადებს საერთო-საბაზო სოციალისტური სახელმწიფოს მიზნებსა და პრინციპებს, აწესებს ძისი ორგანიზაციის საფუძვლებს და ამკვიდრებს მათ ამ კონსტიტუციით.

I. საზოგადოებრივ-პოლიტიკური და ეკონომიკური წესწყობილების საფუძვლები

თ ა ვ ი 1. პოლიტიკური სისტემა

მუხლი 1. საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკების კავშირი არის სოციალისტური საერთო-საბაზო სახელმწიფო, რომელიც მუშათა კლასის, გლეხობისა და ინტელიგენციის, ქვეყნის ყველა ერისა და ეროვნების ნებასა და ინტერესებს გამოხატავს.

მუხლი 2. სსრ კავშირში მთელი ძალაუფლება ხალხს ეკუთვნის.

ხალხი სახელმწიფო ხელისუფლებას ახორციელებს საბაზო დემუტატების საბჭოების მეშვეობით, რომლებიც სსრ კავშირის პოლიტიკურ საფუძველს შეადგენენ.

ყველა სხვა სახელმწიფო ორგანო ექვემდებარება საბჭოების კონტროლს და ახგარიშვალდებულია მათ წინაშე.

მუხლი 3. საბჭოთა სახელმწიფოს ორგანიზაციასა და საქმიანობას საფუძვლად უდევს დემოკრატიული ცენტრალიზმის პრინციპი — ქვემოდან ზემოთ სახელმწიფო ხელისუფლების ყველა ორგანოს არჩევითობა, მათი ახგარიშვალდებულება ხალხისადმი, ქვემდგომი ორგანოებისათვის ზემდგომი ორგანოების გადაწყვეტილებათა სავალდებულოობა. დემოკრატიული ცენტრალიზმი ეწითიან ხელმძღვანელობას უზამებს ადგილობრივ ინიციატივასა და შემოქმედებითს აქტიურობას, თითოეული სახელმწიფო ორგანოსა და თანამდებობის პირის პასუხისმგებლობას დაკისრებული საქმისათვის.

მუხლი 4. საბჭოთა სახელმწიფო და მისი ყველა ორგანო მოქმედებენ სოციალისტური კანონიერების საფუძველზე, უზრუნველყოფენ მართლწესრიგის, საზოგადოების ინტერესებისა და მოქალაქეთა უფლებების დაცვას. სახელმწიფო დაწესებულებანი, საზოგადოებრივი ორგანიზაციები და თანამდებობის პირნი მოვალენი არიან იცავდნენ სსრ კავშირის კონსტიტუციას და საბჭოთა კანონებს.

მუხლი 5. სახელმწიფო ცხოვრების უმნიშვნელოვანესი საკითხები გამოტანილ უნდა იქნეს საყოველთაო-საზალხო განხილვისათვის, აგრეთვე გადაეცეს საყოველთაო-საზალხო კენჭისყრისათვის (რეფერენდუმისათვის).

მუხლი 6. საბჭოთა საზოგადოების ხელმძღვანელი და წარმართველი ძალა, მისი პოლიტიკური სისტემის, ყველა სახელმწიფო და საზოგადოებრივი ორგანიზაციის ბირთვია საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტია. საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტია ხალხისთვის არსებობს და ხალხს ემსახურება.

მარქსისტულ-ლენინური მოძღვრებით შეიარაღებული კომუნისტური პარტია განსაზღვრავს საზოგადოების განვითარების გენერალურ პერსპექტივას, სსრ კავშირის საშინაო და საგარეო პოლიტიკის გეზს, ხელმძღვანელობს საბჭოთა ხალხის დიად აღმშენებლობითს საქმიანობას, გეგმაზომიერ, მეცნიერულად დასაბუთებულ ხასიათს ანიჭებს მის ბრძოლას კომუნიზმის გამარჯვებისათვის.

მუხლი 7. პროფესიული კავშირები, სრულიად საკავშირო ახალგაზრდათა ლენინური კომუნისტური კავშირი, კოოპერაციული და სხვა მასობრივი საზოგადო-

უბრივი ორგანიზაციები თავიანთი საწესდებო ამოცანების შესაბამისად მონაწილეობენ სახელმწიფო და საზოგადოებრივი საქმეების მართვაში, პოლიტიკური, სამეურნეო და სოციალურ-კულტურული საკითხების გადაწყვეტაში.

მუხლი 8. საბჭოთა საზოგადოების პოლიტიკური სისტემის განვითარების ძირითადი მიმართულებაა სოციალისტური დემოკრატიის შემდგომი გაფართოება: მშრომელთა სულ უფრო ფართო მონაწილეობა საზოგადოებისა და სახელმწიფოს საქმეთა მართვაში, სახელმწიფო აპარატის სრულყოფა, საზოგადოებრივი ორგანიზაციების აქტივობის ამაღლება, სახალხო კონტროლის გაძლიერება, სახელმწიფო და საზოგადოებრივი ცხოვრების სამართლებრივი საფუძვლის განმტკიცება, საჯაროობის გაფართოება, საზოგადოებრივი აზრის მუდამ გათვალისწინება.

თ ა ვ ი 2. ეკონომიკური სისტემა

მუხლი 9. სსრ კავშირის ეკონომიკური სისტემას საფუძველია წარმოების საშუალებათა სოციალისტური საკუთრება. სოციალისტური საკუთრება მოიცავს: სახელმწიფო (საყოველთაო-სახალხო) საკუთრებას, კოლმეურნეობებისა და სხვა კოოპერაციული ორგანიზაციების (საკოლმეურნეო-კოოპერაციულ) საკუთრებას; პროფკავშირული და სხვა საზოგადოებრივი ორგანიზაციების საკუთრებას.

სახელმწიფო იცავს სოციალისტურ საკუთრებას და ქმნის მისი კიდევ უფრო გადიდების პირობებს.

არავის არა აქვს უფლება პირადი გამორჩენის მიზნით იყენებდეს სოციალისტურ საკუთრებას.

მუხლი 10. სახელმწიფო საკუთრება მთელი საბჭოთა ხალხის საერთო კუთვნილება, სოციალისტური საკუთრების ძირითადი ფორმაა.

მხოლოდ და მხოლოდ სახელმწიფოს საკუთრებას შეადგენს: მიწა, მისი წიაღი, წყალი, ტყე. სახელმწიფოს ეკუთვნის წარმოების ძირითადი საშუალებანი — სამრეწველო, სამშენებლო და სასოფლო-სამეურნეო საწარმოები, ტრანსპორტისა და კავშირგაბმულობის საშუალებანი, აგრეთვე ბანკები, სავაჭრო და სოციალურ-საყო-

ფაცხოვრებო საწარმოები, ძირითადი საქალაქო საბინაო ფონდი.

მუხლი 11. კოლმეურნეობებისა და სხვა კოოპერაციული ორგანიზაციების, მათი გაერთიანებების საკუთრებას შეადგენს წარმოების საშუალებანი და სხვა ქონება, როგორც მათი საწესდებო ამოცანების განხორციელებას ემსახურება. მიწა, რომელიც კოლმეურნეობებს უკავიათ, მათ აქვთ მიჩენილი უსასყიდლო და უვადო სარგებლობისათვის.

სახელმწიფო ხელს უწყობს საკოლმეურნეო-კოოპერაციული საკუთრების განვითარებას და მის დაახლოებას სახელმწიფო საკუთრებასთან.

პროფკავშირული და სხვა საზოგადოებრივი ორგანიზაციების საკუთრებაა ქონება, რომელიც მათ სჭირდებათ საწესდებო ამოცანების განსახორციელებლად.

მუხლი 12. სსრ კავშირის შოქალაქეებს შეიძლება პირად საკუთრებად ჰქონდეთ შრომითი შემოსავალი და დანახოგი, საცხოვრებელი სახლი და დამხმარე საოჯახო მეურნეობა, საყოფაცხოვრებო, პირადი მოხმარების და კეთილმოწყობის საგნები. შოქალაქეთა პირადი საკუთრების უფლებას, ისევე როგორც მისი მემკვიდრეობის უფლებას, კახონი იცავს.

შოქალაქეებს შეუძლიათ სარგებლობისათვის იქონიონ მიწის ნაკვეთები, რომლებსაც მათ სახელმწიფო და კოლმეურნეობახი აძლევს კახონით დადგენილი წესით დამხმარე მეურნეობის გაძლოლისათვის (კერძოდ, პარტუტყვისა და ფრინველის შენახვისათვის), მებაღეობისა და მებოსტნეოზისათვის, აგრეთვე ინდივიდუალური საბინაო მშენებლობისათვის.

ქონება, რომელიც პირად საკუთრებად და სარგებლობისათვის აქვთ შოქალაქეებს, არ შეიძლება იყოს არაშრომითი შემოსავლის მიღების წყარო ან გამოყენებულ იქნეს საზოგადოების საზიანოდ.

მუხლი 13. საზოგადოებრივი სიმდიდრის ზრდის, ხალხისა და თითოეული საბჭოთა ადამიანის კეთილდღეობის გაუმჯობესების წყაროა საბჭოთა ადამიანების თავისუფალი შრომა.

შესაბამისად პრინციპისა: „თითოეულისაგან — უნარის მიხედვით, თითოეულს შრომის მიხედვით“, სახელმწიფო ახორციელებს კონტროლს შრომისა და მოხმარების ოდენობისადმი. იგი განსაზღვრავს საშეპოსავლო

გადასახადის ოდენობას და აწესებს ხელფასის დონეს, რომელიც არ იბეგრება გადასახადით.

საზოგადოებრივ სასარგებლო შრომა და მისი შედეგები განსაზღვრავენ ადამიანის მდგომარეობას საზოგადოებაში. სახელმწიფო ერთმანეთს უხამებს მატერიალურ და მორალურ სტიმულებს და ხელს უწყობს იმას, რომ შრომა უპირველეს სასიცოცხლო მოთხოვნილებად გადაექცეს ყოველ საბჭოთა ადამიანს.

მუხლი 14. სოციალიზმის დროს საზოგადოებრივი წარმოების უზენაესი მიზანია ყველაზე სრულად დააკმაყოფილოს ადამიანთა მზარდი მატერიალური და სულიერი მოთხოვნილებანი.

ეყრდნობა რა მშრომელთა შემოქმედებითს აქტივობას, სოციალისტურ შეჯიბრებას, მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის მიღწევებს, სახელმწიფო უზრუნველყოფს შრომის ნაყოფიერების ზრდას, წარმოების ეფექტიანობისა და მუშაობის ხარისხის ამაღლებას, სახალხო მეურნეობის დინამიკურ და პროპორციულ განვითარებას.

მუხლი 15. სსრ კავშირის ეკონომიკა შეადგენს ერთიან სახალხო-სამეურნეო კომპლექსს, რომელიც ქვეყნის ტერიტორიაზე საზოგადოებრივი წარმოების, განაწილებისა და გაცვლის ყველა რგოლს მოიცავს.

ეკონომიკის ხელმძღვანელობა ზორციელდება სახალხო მეურნეობის განვითარებისა და სოციალურ-კულტურული მშენებლობის სახელმწიფო გეგმების საფუძველზე, დარგობრივი და ტერიტორიული პრინციპების გათვალისწინებით, ისეთ პირობებში, როცა ცენტრალიზებულ ხელმძღვანელობა შეხამებულია საწარმოების, გაერთიანებებისა და სხვა ორგანიზაციების სამეურნეო დამოუკიდებლობასთან და ინიციატივასთან. ამასთან აქტიურად გამოიყენება სამეურნეო ანგარიში, მოგება, თვითღირებულება.

მუხლი 16. მშრომელთა კოლექტივები, საზოგადოებრივი ორგანიზაციები მონაწილეობენ საწარმოებისა და გაერთიანებების მართვაში, შრომისა და ყოფა-ცხოვრების ორგანიზაციის, იმ სახსრების გამოყენების საკითხთა გადაწყვეტაში, რომლებიც განკუთვნილია წარმოების განვითარებისათვის, აგრეთვე სოციალურ-კულტურული საჭიროებებისა და მატერიალური წახალისებისათვის.

მუხლი 17. სსრ კავშირში კანონის შესაბამისად ნებადართულია ინდივიდუალური შრომითი საქმიანობა შინამოეწველურ-ხელოსნური სარეწების, სოფლის მეურნეობის, მოსახლეობის საყოფაცხოვრებო მოქსახურების სფეროში, აგრეთვე შრომითი საქმიანობის სხვა სახეობანი, რომლებიც დაფუძნებულია მხოლოდ და მხოლოდ მოქალაქეთა და მათი ოჯახის წევრთა პირად შრომაზე.

მუხლი 18. ახლანდელი და მომავალი თაობების ინტერესებისათვის სსრ კავშირში ზორციელდება საჭირო ღონისძიებანი მიწისა და მისი წიაღის, მცენარეული და ცხოველთა სამყაროს დაცვისა და მეცნიერულად დასაბუთებული, რაციონალური გამოყენების მიზნით, ჰაერისა და წყლის სიწმინდის შენარჩუნების, ბუნებრივ სიმდიდრეთა გამრავლებისა და გარემო ბუნების გაუმჯობესების მიზნით.

თ ა ვ ი 3. სოციალური განვითარება და კულტურა

მუხლი 19. საბჭოთა სახელმწიფო ხელს უწყობს საზოგადოების სოციალური ერთგვაროვნების გაძლიერებას, ქალაქსა და სოფელს, გონებრივ და ფიზიკურ შრომას შორის არსებითი განსხვავებების მოსპობას, სსრ კავშირის ყველა ერისა და ეროვნების შექდგომ განვითარებასა და დაახლოებას.

მუხლი 20. შესაბამისად კომუნისტური იდეალისა: „თითოეულის თავისუფალი განვითარება ყველას თავისუფალი განვითარების პირობაა“, საბჭოთა სახელმწიფო მიზნად ისახავს გააფართოოს რეალური შესაძლებლობანი მოქალაქეთა მერ თავიანთი შემოქმედებითი ძალების, უნარისა და ნიჭის განვითარებისა და გამოყენებისათვის, პიროვნების ყოველმხრივი განვითარებისათვის.

მუხლი 21. სახელმწიფო ზრუნავს იმისათვის, რომ გაუმჯობესდეს შრომის პირობები, შემცირდეს, მერე კი მთლიანად განიდევნოს მძიმე ხელის შრომა წარმოების კომპლექსური მექანიზაციისა და ავტომატიზაციის საფუძველზე.

მუხლი 22. სსრ კავშირში თანამიმდევრულად ზორციელდება პროგრამა, რომლის მიზანია, რომ სასოფლო-სამეურნეო შრომა გადაიქცეს ინდუსტრიული შრომის ნაირსახეობად, გაფართოვდეს სოფლად სახალხო განათ-

ლებს, კულტურის, ჯანმრთელობის დაცვის, საყოფაცხოვრებო მომსახურების, ვაჭრობისა და კომუნალური მეურნეობის დაწესებულებათა ქსელი, გარდაიქმნას სოფლები კეთილმოწყობილ დაბეზად.

მუხლი 23. სახელმწიფო განუხრელად ახორციელებს კურსს, რომ შრომის ნაყოფიერების ზრდის შესაბამისად აამაღლოს შრომის ანაზღაურების დონე, მშრომელთა რეალური შემოსავალი.

საზოგადოების წევრთა მოთხოვნების უფრო სრულად დაკმაყოფილების მიზნით იქმნება მოხმარების საზოგადოებრივი ფონდები. საზოგადოებრივი ორგანიზაციებისა და მშრომელთა კოლექტივების ფართო მონაწილეობით სახელმწიფო უზრუნველყოფს ამ ფონდების ზრდას და სამართლიან განაწილებას.

მუხლი 24. სსრ კავშირში მოქმედებს და ვითარდება ჯანმრთელობის დაცვის, სოციალური უზრუნველყოფის, საყოფაცხოვრებო მომსახურების, საზოგადოებრივი კვებისა და კომუნალური მეურნეობის სახელმწიფო სისტემები.

სახელმწიფო ხელს უწყობს კოოპერაციული და სხვა საზოგადოებრივი ორგანიზაციების საქმიანობას მოსახლეობის მომსახურების დარგში.

მუხლი 25. სსრ კავშირში მოქმედებს განათლების ერთიანი სისტემა, რომელიც ემსახურება ახალგაზრდობის კომუნისტურ აღზრდას, სულიერ და ფიზიკურ განვითარებას, შრომისა და საზოგადოებრივი საქმიანობისათვის მომზადებას. განათლება სსრ კავშირში უფასოა.

მუხლი 26. საზოგადოების მოთხოვნილებათა შესაბამისად სახელმწიფო უზრუნველყოფს მეცნიერების გეგმაზომიერ განვითარებას და მეცნიერული კადრების მომზადებას, ორგანიზაციას უწყევს მეცნიერული კვლევის შედეგების დანერგვას სახალხო მეურნეობასა და ცხოვრების სხვა სფეროებში.

მუხლი 27. სახელმწიფო ზრუნავს საზოგადოების სულიერ ღირებულებათა დაცვისა და გამრავლებისათვის, საბჭოთა ადამიანების კულტურული დონის ასამაღლებლად მათი ფართო გამოყენებისათვის.

სსრ კავშირში ყოველნაირად ეწყობა ხელი პროფესიული ხელოვნებისა და ხალხური მხატვრული შემოქმედების განვითარებას.

თ ა ვ ი 4. საგარეო პოლიტიკა

მუხლი 28. საბჭოთა სახელმწიფო თანამიმდევრულად ახორციელებს ლენინურ მშვიდობის პოლიტიკას, იღვწის ხალხთა უშიშროების განმტკიცებისა და ფართო საერთაშორისო თანამშრომლობისათვის.

სსრ კავშირის საგარეო პოლიტიკის მიზანია უზრუნველყოს, რომ ხელშემწყობი საერთაშორისო პირობები შეექმნას სსრ კავშირში კომუნიზმის აშენებას, მსოფლიო სოციალიზმის პოზიციების განმტკიცებას, მხარი დაუჭიროს ხალხთა ბრძოლას ეროვნული განთავისუფლებისა და სოციალური პროგრესისათვის, აღიკვეთოს აგრესიული ომები და თანამიმდევრულად ხორციელდებოდეს სხვადასხვა სოციალური წყობილების სახელმწიფოთა მშვიდობიანი თანაარსებობის პრინციპი.

სსრ კავშირში ომის პროპაგანდა კანონით აკრძალულია.

მუხლი 29. სხვა სახელმწიფოებთან სსრ კავშირის ურთიერთობა დამყარებულია ისეთი პრინციპების დაცვის საფუძველზე, როგორც არის: ძალას გამოყენებასა და ძალით დამუქრებაზე ორმხრივი უარისთქმა; სუვერენული თანასწორობა; საზღვრების ურღვევობა; სახელმწიფოების ტერიტორიული მთლიანობა; დავის მშვიდობიანი გადაწყვეტა; საძიხაო საქმეებში ჩაურევლობა; ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა, ხალხთა თანასწორუფლებიანობისა და თავიანთი ბედის გამგებლობის უფლების პატივისცემა; სახელმწიფოთა თანამშრომლობა; საერთაშორისო სამართლის საყოველთაოდ აღიარებული პრინციპებიდან და ნორმებიდან, სსრ კავშირის ძირე დადებული საერთაშორისო ხელშეკრულებებიდან გამომდინარე ვალდებულებათა კეთილსინდისიერი შესრულება.

მუხლი 30. საბჭოთა კავშირი, როგორც სოციალიზმის მსოფლიო სისტეაის, სოციალისტური თანამეგობრობის შექმნის ხელშემწყობი, ავითარებს და ამტკიცებს მეგობრობას და თანამშრომლობას, ამხანაგურ ურთიერთდახმარებას სოციალიზმის ქვეყნებთან სოციალისტური ინტერნაციონალიზმის საფუძველზე, აქტიურად მონაწილეობს ეკონომიკურ ინტეგრაციასა და შრომის საერთაშორისო სოციალისტური დანაწილების საქმეში.

თ ა ვ ი 5. სოციალისტური სამშობლოს დაცვა

მუხლი 81. სოციალისტური სამშობლოს დაცვა სახელმწიფოს უმნიშვნელოვანესი ფუნქცია, მთელი ხალხის საქმეა.

სოციალისტურ მონაპოვართა, საბჭოთა ხალხის მშვიდობიანი შრომის, სახელმწიფოს სუვერენიტეტისა და ტერიტორიული მთლიანობის დაცვის მიზნით სსრ კავშირში შექმნილია შეიარაღებული ძალები და დაწესებულია საყოველთაო-სამხედრო ვალდებულება.

ხალხის წინაშე სსრ კავშირის შეიარაღებული ძალების მოვალეობაა საიმედოდ დაიცვან სოციალისტური სამშობლო, ძუდამ მზად იყვნენ ბრძოლისათვის, რათა დაუყოვნებლივ უკუაგდონ ნებისმიერი აგრესორი.

მუხლი 82. სახელმწიფო უზრუნველყოფს ქვეყნის უშიშროებასა და თავდაცვისუნარიანობას, აღჭურავს სსრ კავშირის შეიარაღებულ ძალებს ყველა საჭირო საშუალებით.

სახელმწიფო ორგანოების, საზოგადოებრივი ორგანიზაციების, თანამდებობის პირებისა და მოქალაქეების მოვალეობებს ქვეყნის უშიშროების უზრუნველყოფისა და მისი თავდაცვისუნარიანობის განმტკიცების საქმეში განსაზღვრავს კანონი.

II. სახელმწიფო და პიროვნება

თ ა ვ ი 6. სსრ კავშირის მოქალაქეობა, მოქალაქეთა თანასწორუფლებიანობა

მუხლი 83. საბჭოთა მოქალაქეობა ერთიანია მთელი სსრ კავშირისათვის. ყოველი მოკავშირე რესპუბლიკის მოქალაქე სსრ კავშირის მოქალაქეა.

საბჭოთა მოქალაქეობის შექმნისა და დაკარგვის საფუძველს და წესს განსაზღვრავს სსრ კავშირის კანონი.

საზღვარგარეთ მყოფი სსრ კავშირის მოქალაქეები სარგებლობენ საბჭოთა სახელმწიფოს დაცვითა და მფარველობით.

მუხლი 84. სსრ კავშირის მოქალაქენი თანასწორი არიან კანონის წინაშე, წარმოშობის, სოციალური და ქონებრივი მდგომარეობის, ეროვნული და რასობრივი კუთვნილების, სქესის, განათლების, ენის, რელიგიისა და

მი დამოკიდებულების, საქმიანობის სახეობისა და ხასიათის, საცხოვრებელი ადგილისა და სხვა გარემოებების ჰიუზუდავად.

სსრ კავშირის მოქალაქეთა თანასწორუფლებიანობა უზრუნველყოფილია ეკონომიკური, პოლიტიკური, სოციალური და კულტურული ცხოვრების ყველა დარგში.

მუხლი 35. ქალს სსრ კავშირში მამაკაცის თანასწორი უფლებები აქვს.

ამ უფლებათა განხორციელებას უზრუნველყოფს ქალებისათვის თანასწორ შესაძლებლობათა მინიჭება განათლებისა და პროფესიული მომზადების მიღებაში, შრომისა და მის ანაზღაურებაში. სამსახურებრივ დაწინაურებაში, საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ და კულტურულ საქმიანობაში, აგრეთვე სპეციალური ღონისძიებანი ქალის შრომისა და განმრთელობის დაცვის დარგში; დედათა და ბაშვთა სამართლებრივი დაცვა. მატერიალური და მორალური მხარდაჭერა, მათ შორის ორსული ქალებისა და დედებისათვის ფასიანი შვიგბულოებებისა და სხვა შეღავათების მიცემა; მარტოხელა დედებისათვის სახელმწიფო დახმარების გაწევა.

მუხლი 36. სხვადასხვა ეროვნებისა და რასის საბჭოთა მოქალაქეებს თანასწორი უფლებები აქვთ.

ამ უფლებათა განხორციელებას უზრუნველყოფს სსრ კავშირის ყველა ერისა და ეროვნების ყოველმხრივი განვითარებისა და დაახლოების პოლიტიკა, მოქალაქეთა აღზრდა საბჭოთა პატრიოტიზმისა და სოციალისტური ინტერნაციონალიზმის სულისკვეთებით, დედებისა და სსრ კავშირის სხვა ხალხების ენების გამოყენების ოფლება.

მოქალაქეთა უფლებების ყოველგვარი, პირდაპირი თუ არაპირდაპირი შეზღუდვა, რასობრივი და ეროვნული ნიშნების მიხედვით მოქალაქეთა პირდაპირი თუ არაპირდაპირი უპირატესობების დაწესება, ისევე როგორც რასობრივი ან ეროვნული განსაკუთრებულობის, შუღლისა ან უგულვებელყოფის ყოველგვარი ქადაგება, — კანონით ისჯება.

მუხლი 37. უცხოელ მოქალაქეებსა და მოქალაქეობის არმქონე პირებს სსრ კავშირში გარანტირებული აქვთ კანონით გათვალისწინებული უფლებანი და თავისუფლებანი, კერძოდ იმის უფლება, რომ მიმართონ სასამართლოს და სხვა სახელმწიფო ორგანოებს მათთვის

კანონით ერთენილი პარადი, ქონებრივი, ოჯახური და სხვა უფლებების დასაცავად.

სსრ კავშირის ტერიტორიაზე მყოფი უცხოელი მოქალაქენი და მოქალაქეობის არმქონე პირნი მოვალენი არიან პატივი სცენ სსრ კავშირის კონსტიტუციას და დაიცვან საბჭოთა კანონები.

მუხლი 38. სსრ კავშირი თავშესაფრის უფლებას აძლევს უცხოელებს, რომლებსაც სდევნიან მშრომელთა ინტერესებისა და მშვიდობის საქმის დაცვისათვის, რევოლუციურ და გროვულ-განმათავისუფლებელ მოძრაობაში მონაწილეობისათვის, პროგრესული საზოგადოებრივ-პოლიტიკური, მეცნიერული ან სხვაგვარი შემოქმედებითი საქმიანობისათვის.

თ ა ვ ი 7. სსრ კავშირის მოქალაქეთა ძირითადი უფლებანი, თავისუფლებანი და მოვალეობანი

მუხლი 39. სსრ კავშირის მოქალაქეებს სრულად აქვთ მინიჭებული სოციალურ-ეკონომიკური, პოლიტიკური და პარადი უფლებები და თავისუფლებები, რომლებიც გამოცხადებული და გარანტირებულია სსრ კავშირის კონსტიტუციითა და საბჭოთა კანონებით. სოციალისტური წეს-წყობილება უზრუნველყოფს უფლებათა და თავისუფლებათა გაფართოებას, მოქალაქეთა ცხოვრების პირობების განუწყვეტელ გაუმჯობესებას სოციალურ-ეკონომიკური და კულტურული განვითარების პროგრამების შესრულების კვალობაზე.

მოქალაქეთა მიერ უფლებებისა და თავისუფლებების გამოყენება არ უნდა ვნებდეს საზოგადოებისა და სახელმწიფოს ინტერესებს და სხვა მოქალაქეთა უფლებებს.

მუხლი 40. სსრ კავშირის მოქალაქეებს აქვთ შრომის უფლება, ანუ ერთლება მიიღონ გარანტირებული სამუშაო შიხ რაოდინობასა და ხარისხს შესაბამისი შრომის ანაზღაურებით, მათ შორის, უფლება—აირჩიონ პროფესია, საქმიანობისა და სამუშაოს სახეობა მოწოდების, უნარის, პროფესიული მომზადების, განათლების შესაბამისად და საზოგადოებრივ მოთხოვნილებათა გათვალისწინებით.

ამ უფლებას უზრუნველყოფს მეურნეობის სოციალისტური სისტემა, საზოგადოების საწარმოო ძალების განუზრელო ზრდა, უფასო პროფესიული სწავლება, შრომის ყალიფიკაციის ამაღლება და ახალ სპეციალობათა სწავლება.

მუხლი 41. სსრ კავშირის მოქალაქეებს აქვთ დასვენების უფლება.

ამ უფლებას უზრუნველყოფს მუშა-მოსამსახურეთა 41-საათიანი სამუშაო კვირა და მთელი რიგი პროფესიებისა და წარმოებებისათვის დადგენილი შემკირებული სამუშაო დღე. ღამით მუშაობის შემკირებული ხანგრძლივობა: ყოველწლიური ფასიანი შვებულებების მიცემა, ყოველკვირეული დასვენების დღეები. აგრეთვე კულტურულ-საგანმანათლებლო და გამაჯანსაღებელ დაწესებულებათა ქსელის გაფართოება, მასობრივი სპორტის, ფიზიკური კულტურისა და ტურიზმის განვითარება; საცხოვრებელ ადგილზე დასვენების ხელშემწყობი შესაძლებლობებისა და თავისუფალი დროის რაციონალურად გამოყენების სხვა პირობების შექმნა.

კოლმეურნეთა სამუშაო დროისა და დასვენების ხანგრძლივობას აწესრიგებენ კოლმეურნეობების წესდებანი.

მუხლი 42. სსრ კავშირის მოქალაქეებს აქვთ ჯანმრთელობის დაცვის უფლება.

ამ უფლებას უზრუნველყოფს ჯანმრთელობის დაცვის სახელმწიფო დაწესებულებათა მიერ გაწეული უფასო კვალიფიციური სამედიცინო დახმარება; უსაფრთხოების ტექნიკისა და საწარმოო სანიტარიის განვითარება და სრულყოფა; მოქალაქეთა სამკურნალო და ჯანმრთელობის გასაჯანსაღებელ დაწესებულებათა ქსელის გაფართოება; ფართო პროფილაქტიკური ღონისძიებების განხორციელება; გარემოს გაჯანსაღების ღონისძიებანი; განსაკუთრებული ზრუნვა მოზარდი თაობის ჯანმრთელობისათვის; ბავშვთა შრომის აკრძალვა; დაავადებათა თავიდან აცილებისა და შემცირების, მოქალაქეთა ხანგრძლივი აქტიური ცხოვრების უზრუნველსაყოფად მიმდინარე მეცნიერული კვლევის განვითარება.

მუხლი 43. სსრ კავშირის მოქალაქეებს სიბერეში, ავადმყოფობის, აგრეთვე შრომისუნარიანობის მთლიანად ან ნაწილობრივ დაკარგვისა და მარჩენლის დაკარგვის შემთხვევაში აქვთ მატერიალური უზრუნველყოფის უფლება.

ამ უფლებას უზრუნველყოფს მუშების, მოსამსახურეებისა და კოლმეურნეების სოციალური დაზღვევა; პენსიები მოხუცებულობის, ინვალიდობისა და მარჩენლის დაკარგვის გამო, დახმარება დროებითი შრომისუუნარობის გამო; იმ მოქალაქეთა შრომითი მოწყობა, რომლებმაც ნაწილობრივ დაკარგეს შრომის უნარი; ზრუნვა მარტოხელა ღრმადმოხუცებული მოქალაქეებისა და ინვალიდებისათვის.

მუხლი 44. სსრ კავშირის მოქალაქეებს აქვთ ბინის უფლება.

ამ უფლებას უზრუნველყოფს სახელმწიფო და საზოგადოებრივი საბინაო ფონდის განვითარება და დაცვა, კოოპერაციული და ინდივიდუალური საბინაო მშენებლობის ხელშეწყობა, საბინაო მშენებლობის პროგრამის განხორციელების კვალობაზე გამოყოფილი საცხოვრებელი ფართობის სამართლიანი განაწილება საზოგადოებრივი კონტროლის გაწევით, აგრეთვე ბინის ქირის სიმცირე.

მუხლი 45. სსრ კავშირის მოქალაქეებს აქვთ განათლების უფლება.

ამ უფლებას უზრუნველყოფს ყველა სახეობის უფასო განათლება. ახალგაზრდობის საყოველთაო-სავალდებულო საშუალო განათლების განხორციელება, პროფესიულ-ტექნიკური, საშუალო სპეციალური და უმაღლესი განათლების ფართოდ განვითარება ცხოვრებასთან და წარმოებასთან სწავლების კავშირის საფუძველზე; დაუსწრებელი და საღამოს განათლების განვითარება; სახელმწიფო სტიპენდიებისა და სხვა შეღავათების მიცემა მოსწავლეებისა და სტუდენტებისათვის; სასკოლო სახელმძღვანელოების უფასო გაცემა; სკოლაში დედანაზე სწავლების შესაძლებლობა; პროფესიული ორიენტაციის სისტემის განვითარება და მშრომელთა თვითგანათლების პირობების შექმნა.

მუხლი 46. სსრ კავშირის მოქალაქეებს აქვთ კულტურის მიღწევებით სარგებლობის უფლება.

ამ უფლებას უზრუნველყოფს სახელმწიფო და საზოგადოებრივ ფონდებში არსებული სამამულო და მსოფლიო კულტურის ღირებულებათა საყოველთაო მისაწვდომობა; ქვეყნის ტერიტორიაზე კულტურულ-საგანმანათლებლო დაწესებულებათა განვითარება და თანაბარ-

K169.094
3

ზომიერი განლაგება; საზღვარგარეთის სახელმწიფოებთან კულტურული გაცვლის გაფართოება.

მუხლი 47. სსრ კავშირის მოქალაქეებს კომუნისტური მშენებლობის მიზნების შესაბამისად გარანტირებული აქვთ მეცნიერული, ტექნიკური და მხატვრული შემოქმედების თავისუფლება. ამას უზრუნველყოფს მეცნიერული კვლევის, საგამომგონებლო და რაციონალიზატორული საქმიანობის ფართოდ გაშლა; ხელოვნების განვითარება. სახელმწიფო ქმნის საამისოდ საჭირო მატერიალურ პირობებს, ხელს უწყობს ნებაყოფლობითს საზოგადოებებსა და შემოქმედებითს კავშირებს.

ავტორთა, გამომგონებელთა და რაციონალიზატორთა უფლებებს კანონი იცავს.

მუხლი 48. სსრ კავშირის მოქალაქეებს აქვთ სახელმწიფო და საზოგადოებრივ საქმეთა მართვაში მონაწილეობის უფლება.

სსრ კავშირის მოქალაქენი ირჩევენ და შეიძლება არჩეულ იქნენ სახალხო დეპუტატების საბჭოებში, მონაწილეობენ საერთო-სახელმწიფო და ადგილობრივი მნიშვნელობის კანონებისა და გადაწყვეტილებების პროექტების განხილვასა და შემუშავებაში, სახელმწიფო ორგანოების, კოოპერაციული და სხვა საზოგადოებრივი ორგანიზაციების მუშაობაში, მათი საქმიანობისადმი კონტროლში, წარმოებისა და მშრომელთა კოლექტივების საქმეთა მართვაში, საცხოვრებელ ადგილზე გამართულ კრებებში.

მუხლი 49. სსრ კავშირის ყოველ მოქალაქეს უფლება აქვს შეიტანოს სახელმწიფო ორგანოებსა და საზოგადოებრივ ორგანიზაციებში წინადადებანი მათი საქმიანობის გაუმჯობესების შესახებ, გააკრიტიკოს მუშაობაში არსებული ნაკლოვანებანი. თანამდებობის პირნი მოვალენი არიან კანონით დადგენილ ვადაში განიხილონ მოქალაქეთა წინადადებანი და განცხადებანი, გასცენ მათ პასუხი და მიიღონ საჭირო ზომები.

კრიტიკისათვის დევნა აკრძალულია.

მუხლი 50. მშრომელთა ინტერესების შესაბამისად და სოციალისტური წყობილების განმტკიცების მიზნით სსრ კავშირის მოქალაქეებს გარანტირებული აქვთ სიტყვის, ბეჭდვითი სიტყვის, კრებების, მიტინგების, ქუჩაში მსვლელობისა და დემონსტრაციების თავისუფლება. ამ პოლიტიკურ თავისუფლებათა განხორციელებას უზრუნველ-

ყოფს მშრომელებისა და მათი ორგანიზაციებისათვის საზოგადოებრივი შენობების, ქუჩებისა და მოედნების დათმობა, ინფორმაციის ფართო გავრცელება, პრესის, ტელევიზიისა და რადიოს გამოყენების შესაძლებლობა.

მუხლი 51. კომუნისტური მშენებლობის მიზნების შესაბამისად სსრ კავშირის მოქალაქეებს უფლება აქვთ გაერთიანდნენ საზოგადოებრივ ორგანიზაციებად, რომლებიც ხელს უწყობენ პოლიტიკური აქტივობისა და თვითმოქმედების განვითარებას, მათი მრავალფეროვანი ინტერესების დაკმაყოფილებას.

საზოგადოებრივ ორგანიზაციებს გარანტირებული აქვთ პირობები თავიანთი საწესდებო ამოცანების წარმატებით შესრულებისათვის.

მუხლი 52. სსრ კავშირის მოქალაქეთათვის აღიარებულია სინდისის თავისუფლება, ანუ უფლება—სწამდეთ ნებისმიერი რელიგია, ასრულებდნენ რელიგიურ კულტებს ან არ სწამდეთ არავითარი რელიგია, ეწეოდნენ ათეისტურ პროპაგანდას; შუღლისა და სიძულვილის გაღვივება რელიგიურ სარწმუნოებებთან დაკავშირებით აკრძალულია.

სსრ კავშირში ეკლესია გამოყოფილია სახელმწიფოსაგან და სკოლა — ეკლესიისაგან.

მუხლი 53. ოჯახს სახელმწიფო იცავს.

დაქორწინება ხდება ქალისა და მამაკაცის ნებაყოფლობითი თანხმობით; მეუღლეები მთლიანად თანასწორნი არიან ოჯახურ ურთიერთობაში.

სახელმწიფო დახმარებას უწევს ოჯახს იმ გზით, რომ ქმნის და ავითარებს საბავშვო დაწესებულებათა ფართო ქსელს, აწყობს და სრულყოფს საყოფაცხოვრებო და საზოგადოებრივი კვების სამსახურებს, აძლევს მრავალშვილიან ოჯახებს დახმარებასა და შეღავათებს, აძლევს დახმარებას ბავშვის დაბადების გამო.

მუხლი 54. სსრ კავშირის მოქალაქეებს გარანტირებული აქვთ პიროვნების ხელშეუხებლობა. არ შეიძლება ვინიმე დაპატიმრება ისე, თუ არ იქნა სასამართლოს დადგენილება ან პროკურორის სანქცია.

მუხლი 55. სსრ კავშირის მოქალაქეებს გარანტირებული აქვთ ბინის ხელშეუხებლობა. არავის არა აქვს უფლება კანონიერი საფუძვლის უქონლად შევიდეს ბინაში იქ მცხოვრებ პირთა ნების საწინააღმდეგოდ.

მუხლი 56. მოქალაქეთა პირად ცხოვრებას, მიმოწერის, სატელეფონო საუბრებისა და სატელეგრაფო შეტყობინებების საიდუმლოს კანონი იცავს.

მუხლი 57. საბჭოთა ადამიანის პიროვნების პატივისცემა, მის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვა ყველა სახელმწიფო ორგანოს, საზოგადოებრივი ორგანიზაციებისა და თანამდებობის პირების მოვალეობაა.

სსრ კავშირის მოქალაქეებს აქვთ სიცოცხლისა და ჯანმრთელობის, ქონებისა და პირადი თავისუფლების, პატიოსნებისა და ღირსების ხელყოფისაგან სასამართლო დაცვის უფლება.

მუხლი 58. სსრ კავშირის მოქალაქეებს უფლება აქვთ საჩივარი შეიტანონ თანამდებობის პირთა მოქმედების გამო სახელმწიფო ორგანოებსა და საზოგადოებრივ ორგანიზაციებში. ეს საჩივრები განხილულ უნდა იქნეს კანონით დადგენილი წესით და ვადებში.

თანამდებობის პირთა მოქმედება, რომელიც არღვევს კანონს, ამეტებს უფლებამოსილებას, ლახავს მოქალაქეთა უფლებებს, შეიძლება კანონით დადგენილი წესით გასაჩივრდეს სასამართლოში.

სსრ კავშირის მოქალაქეებს უფლება აქვთ აინაზღაურონ ზარალი, რომელიც მათ უკანონო მოქმედებით მიაყენეს სახელმწიფო დაწესებულებებმა და საზოგადოებრივმა ორგანიზაციებმა, აგრეთვე თანამდებობის პირებმა სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულებისას, — კანონით დადგენილი წესით და ფარგლებში.

მუხლი 59. უფლებათა და თავისუფლებათა განხორციელება განუყოფელია მოქალაქის მიერ თავის მოვალეობათა შესრულებისაგან.

სსრ კავშირის მოქალაქე ვალდებულია იცავდეს სსრ კავშირის კონსტიტუციას, საბჭოთა კანონებს, პატივს სცემდეს სოციალისტური საერთო ცხოვრების წესებს, ღირსეულად ატარებდეს სსრ კავშირის მოქალაქის მაღალ წოდებას.

მუხლი 60. სსრ კავშირის თითოეული შრომისუნარიანი მოქალაქის მოვალეობა და ღირსების საქმეა კეთილსინდისიერად შრომობდეს საზოგადოებრივ სასარგებლო საქმიანობის არჩეულ დარგში, მტკიცედ იცავდეს შრომისა და საწარმოო დისციპლინას.

მუხლი 61. სსრ კავშირის მოქალაქე მოვალეა უფროსილდებოდეს და განამტკიცებდეს სოციალისტურ სა-

კუთრებას. სსრ კავშირის მოქალაქის მოვალეობაა ებრძოდეს სახელმწიფო და საზოგადოებრივი ქონების დატაცებასა და მფლანგველობას.

სოციალისტური საკუთრების ხელმყოფი პირები ისჯებიან კანონის შესაბამისად.

მუხლი 62. სსრ კავშირის მოქალაქე მოვალეა იცავდეს საბჭოთა სახელმწიფოს ინტერესებს, ხელს უწყობდეს მისი ძლიერებისა და ავტორიტეტის განმტკიცებას.

სოციალისტური სამშობლოს დაცვა სსრ კავშირის თითოეული მოქალაქის წმიდათაწმიდა ვალია.

სამშობლოს ღალატი უმძიმესი დანაშაულია ხალხის წინაშე.

მუხლი 63. სსრ კავშირის შეიარაღებული ძალების რიგებში სამხედრო სამსახური საბჭოთა მოქალაქეების საპატიო მოვალეობაა.

მუხლი 64. სსრ კავშირის თითოეული მოქალაქის მოვალეობაა პატივს სცემდეს სხვა მოქალაქეთა ეროვნულ ღირსებას, განამტკიცებდეს საბჭოთა მრავალეროვანი სახელმწიფოს ერთა და ეროვნებათა მეგობრობას.

მუხლი 65. სსრ კავშირის მოქალაქე მოვალეა პატივს სცემდეს სხვა პირთა უფლებებსა და კანონიერ ინტერესებს, შეუირიგებელი იყოს ანტისაზოგადოებრივი საქციელისადმი, ყოველნაირად უწყობდეს ხელს საზოგადოებრივი წესრიგის დაცვას.

მუხლი 66. სსრ კავშირის მოქალაქენი მოვალენი არიან ზრუნავდნენ შვილების აღზრდისათვის, ამზადებდნენ მათ საზოგადოებრივ სასარგებლო შრომისათვის, ზრდიდნენ სოციალისტური საზოგადოების ღირსეულ წევრებად.

მუხლი 67. სსრ კავშირის მოქალაქენი მოვალენი არიან უფროთხილდებოდნენ ბუნებას, იცავდნენ მის სიმდიდრეებს.

ისტორიული ძეგლებისა და სხვა კულტურულ ღირებულებათა შენარჩუნებისათვის ზრუნვა სსრ კავშირის მოქალაქეთა მოვალეობაა.

მუხლი 68. სსრ კავშირის მოქალაქის ინტერნაციონალური მოვალეობაა ხელს უწყობდეს სხვა ქვეყნების ხალხებთან მეგობრობისა და თანამშრომლობის განვითარებას, საყოველთაო მშვიდობის შენარჩუნებასა და განმტკიცებას.

III. სსრ კავშირის პროვულ-სახელმწიფო წყობილება

თ ა ვ ი 8. სსრ კავშირი საკავშირო სახელმწიფოა

მუხლი 69. საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკების კავშირი ერთიანი საკავშირო მრავალეროვანი სახელმწიფოა, რომელიც ერების თავისუფალი თვითგამორკვევისა და თანასწორუფლებიანი საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკების ნებაყოფლობითი გაერთიანების შედეგად შეიქმნა.

სსრ კავშირი განასახიერებს საბჭოთა ხალხის სახელმწიფო ერთიანობას, აკავშირებს ყველა ერსა და ეროვნებას კომუნიზმის ერთობლივი მშეხებლობის მიზნით.

მუხლი 70. სსრ კავშირში გაერთიანებული არიან: რუსეთის საბჭოთა ფედერაციული სოციალისტური რესპუბლიკა,

- უკრაინის საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკა,
- ბელორუსიის საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკა,
- უზბეკეთის საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკა,
- ყაზახეთის საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკა,
- საქართველოს საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკა,
- აზერბაიჯანის საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკა,
- ლიტვის საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკა,
- მოლდავეთის საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკა,
- ლატვიის საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკა,
- ყირგიზეთის საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკა,
- ტაჯიკეთის საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკა,
- სომხეთის საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკა,
- თურქმენეთის საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკა,
- ესტონეთის საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკა.

მუხლი 71. ყოველ მოკავშირე რესპუბლიკას დატოვებული აქვს სსრ კავშირიდან თავისუფალი გასვლის უფლება.

მუხლი 72. საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკების კავშირის გამგებლობას, მისი სახელმწიფო ხელისუფლებისა და მმართველობის უმაღლესი ორგანოების სახით, განეკუთვნება:

1) სსრ კავშირის შემადგენლობაში ახალი რესპუბლიკების მიღება; მოკავშირე რესპუბლიკათა შემადგენლო-

ბაში ახალი ავტონომიური რესპუბლიკებისა და ავტონომიური ოლქების შექმნის დამტკიცება:

2) სსრ კავშირის სახელმწიფო საზღვრების დადგენა და მოკავშირე რესპუბლიკებს შორის საზღვრების შეცვლის დამტკიცება;

3) სახელმწიფო ხელისუფლებისა და მმართველობის რესპუბლიკური და ადგილობრივი ორგანოების ორგანიზაციისა და საქმიანობის ზოგადი საწყისების დაწესება;

4) სსრ კავშირის მთელ ტერიტორიაზე საკანონმდებლო რეგულირების ერთიანობის უზრუნველყოფა, სსრ კავშირისა და მოკავშირე რესპუბლიკების კანონმდებლობის საფუძვლების დაწესება;

5) ერთიანი სოციალურ-ეკონომიკური პოლიტიკის განხორციელება: ქვეყნის ეკონომიკის ხელმძღვანელობა; მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის ძირითად მიმართულებათა განსაზღვრა: სსრ კავშირის სახალხო მეურნეობის განვითარებისა და სოციალურ-კულტურული მშენებლობის გეგმების შემუშავება-დამტკიცება, მათი შესრულების ანგარიშების დამტკიცება;

6) სსრ კავშირის ერთიანი სახელმწიფო ბიუჯეტის შემუშავება და დამტკიცება, მისი შესრულების ანგარიშის დამტკიცება; თულისა და კრედიტის სისტემის ერთიანი ხელმძღვანელობა; დადგენა გადასახადებისა და შემოსავლისა, რომლებიც ხმარდება საკავშირო, რესპუბლიკური და ადგილობრივი ბიუჯეტების შექმნას; ფასებისა და შრომის ანაზღაურების დარგში პოლიტიკის განსაზღვრა;

7) სახალხო მეურნეობის დარგების, საერთო-საკავშირო დაქვემდებარების გაერთიანებებისა და საწარმოების ხელმძღვანელობა; საკავშირო-რესპუბლიკური დაქვემდებარების დარგების, გაერთიანებებისა და საწარმოების საერთო ხელმძღვანელობა;

8) ზავისა და ომის საკითხები, სსრ კავშირის სუვერენიტეტის, სახელმწიფო საზღვრებისა და ტერიტორიის დაცვა, თავდაცვის ორგანიზაცია, შეიარაღებული ძალების ხელმძღვანელობა;

9) სახელმწიფო უშიშროების უზრუნველყოფა;

10) სსრ კავშირის წარმომადგენლობა საერთაშორისო ურთიერთობაში: სსრ კავშირის ურთიერთობა უცხოეთის სახელმწიფოებთან და საერთაშორისო ორგანიზაციებთან; უცხოეთის სახელმწიფოებთან და საერთაშორისო ორგანიზაციებთან მოკავშირე რესპუბლიკების ურთიერ-

თობის ზოგადი წესის დადგენა და კოორდინაცია; საგარეო ვაჭრობა სახელმწიფო მონოპოლიის საფუძველზე;

11) კონტროლი სსრ კავშირის კონსტიტუციის დაცვისადმი და სსრ კავშირის კონსტიტუციასთან მოკავშირე რესპუბლიკათა კონსტიტუციების შესაბამისობის უზრუნველყოფა;

12) საერთო-საკავშირო მნიშვნელობის სხვა საკითხთა გადაწყვეტა.

მუხლი 73. სსრ კავშირის კანონებს თანაბარი ძალა აქვთ ყველა მოკავშირე რესპუბლიკის ტერიტორიაზე. საერთო-საკავშირო კანონისაგან მოკავშირე რესპუბლიკის კანონის განსხვავების შემთხვევაში მოქმედებს სსრ კავშირის კანონი.

მუხლი 74. საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკების კავშირის ტერიტორია ერთიანია და შეიცავს მოკავშირე რესპუბლიკების ტერიტორიებს.

სსრ კავშირის სუვერენიტეტი ვრცელდება მის მთელ ტერიტორიაზე.

თ ა ვ ი 9. მოკავშირე საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკა

მუხლი 75. მოკავშირე რესპუბლიკა არის საბჭოთა სოციალისტური სახელმწიფო, რომელიც სხვა საბჭოთა რესპუბლიკებთან გაერთიანდა საბჭოთა სოციალისტურ რესპუბლიკათა კავშირად.

სსრ კავშირის კონსტიტუციის 72-ე მუხლში აღნიშნულ ფარგლებს გარეთ მოკავშირე რესპუბლიკა დამოუკიდებლად ახორციელებს სახელმწიფო ხელისუფლებას თავის ტერიტორიაზე.

მოკავშირე რესპუბლიკას აქვს თავისი კონსტიტუცია, რომელიც შეესაბამება სსრ კავშირის კონსტიტუციას და ითვალისწინებს რესპუბლიკის თავისებურებებს.

მუხლი 76. მოკავშირე რესპუბლიკა მონაწილეობს სსრ კავშირის გამგებლობას მიკუთვნებული საკითხების გადაწყვეტაში სსრ კავშირის უმაღლეს საბჭოში, სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმში, სსრ კავშირის მთავრობასა და სსრ კავშირის სხვა ორგანოებში.

მოკავშირე რესპუბლიკა ხელს უწყობს სსრ კავშირის უფლებამოსილების განხორციელებას თავის ტერიტორიაზე, ასრულებს სსრ კავშირის სახელმწიფო ხელი-

სუფლებისა და მმართველობის ორგანოების გადაწყვეტილებებს.

მუხლი 77. მოკავშირე რესპუბლიკის ტერიტორია არ შეიძლება შეიცვალოს მისი თანხმობის გარეშე. მოკავშირე რესპუბლიკებს შორის საზღვრები შეიძლება შეიცვალოს შესაბამისი რესპუბლიკების ურთიერთშეთანხმებით, რომელიც უნდა დაამტკიცოს სსრ კავშირმა.

მუხლი 78. მოკავშირე რესპუბლიკა განსაზღვრავს თავის სამხარეო, საოლქო, საოკრუგო, რაიონულ დაყოფას და წყვეტს ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული მოწყობის სხვა საკითხებს.

მუხლი 79. მოკავშირე რესპუბლიკას უფლება აქვს ურთიერთობა დაამყაროს უცხოეთის სახელმწიფოებთან, დაუდოს მათ ხელშეკრულებანი და გაუცვალოს დიპლომატიური და საკონსულო წარმომადგენლები, მონაწილეობდეს საერთაშორისო ორგანიზაციათა საქმიანობაში.

მუხლი 80. მოკავშირე რესპუბლიკათა სუვერენულ უფლებებს იცავს სსრ კავშირი.

თ ა ვ ი 10. ავტონომიური საზოგადოება სოციალისტური რესპუბლიკა

მუხლი 81. ავტონომიური რესპუბლიკა შედის მოკავშირე რესპუბლიკის შემადგენლობაში.

ავტონომიური რესპუბლიკა სსრ კავშირისა და მოკავშირე რესპუბლიკის უფლებათა ფარგლებს გარეთ დამოუკიდებლად წყვეტს მის გამგებლობას მიკუთვნებულ საკითხებს.

ავტონომიურ რესპუბლიკას აქვს თავისი კონსტიტუცია. რომელიც სსრ კავშირის კონსტიტუციასა და მოკავშირე რესპუბლიკის კონსტიტუციას შეესაბამება და ითვალისწინებს ავტონომიური რესპუბლიკის თავისებურებებს.

მუხლი 82. ავტონომიური რესპუბლიკა მონაწილეობს სსრ კავშირისა და მოკავშირე რესპუბლიკის გამგებლობას მიკუთვნებულ საკითხთა გადაწყვეტაში შესაბამისად სსრ კავშირისა და მოკავშირე რესპუბლიკის სახელმწიფო ხელისუფლებისა და მმართველობის უმაღლესი ორგანოების მეშვეობით.

ავტონომიური რესპუბლიკა ხელს უწყობს სსრ კავშირისა და მოკავშირე რესპუბლიკის უფლებამოსილების განხორციელებას თავის ტერიტორიაზე, ახორციელებს სსრ კავშირისა და მოკავშირე რესპუბლიკის სახელმწიფო ხელისუფლებისა და მმართველობის ორგანოების გადაწყვეტილებებს.

მუხლი 83. ავტონომიური რესპუბლიკის ტერიტორია არ შეიძლება შეიცვალოს მისი თანხმობის მიუღებლად.

მუხლი 84. რუსეთის საბჭოთა ფედერაციულ სოციალისტურ რესპუბლიკაში შედის ავტონომიური საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკები: ბაშკირეთის, ბურიატეთის, დაღესტნის, თათრეთის, იაკუტიის, კარელიის, კომის, მარეთის, მორდვეთის, ტუვის, უდმურტეთის, ყაბარდო-ბალყარეთის, ყალმუხეთის, ჩაჩნეთ-ინგუშეთის, ჩრდილოეთ ოსეთის, ჩუვაშეთისა.

უზბეკეთის საბჭოთა სოციალისტურ რესპუბლიკაში შედის ყარაყალპაყეთის ავტონომიური საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკა.

საქართველოს საბჭოთა სოციალისტურ რესპუბლიკაში შედის აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკები.

აზერბაიჯანის საბჭოთა სოციალისტურ რესპუბლიკაში შედის ნახიჩევანის ავტონომიური საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკა.

თ ა ვ ი 11. ავტონომიური ოლქი და ავტონომიური ოკრუგი

მუხლი 85. ავტონომიური ოლქი შედის მოკავშირე რესპუბლიკაში. ავტონომიური ოლქის შესახებ კანონს იღებს მოკავშირე რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭო ავტონომიური ოლქის სახალხო დეპუტატების საბჭოს წარდგინებით.

მუხლი 86. რუსეთის საბჭოთა ფედერაციულ სოციალისტურ რესპუბლიკაში შედის: ადიღეს, მთიანი ალთაის, ებრაელთა, ყარაჩაი-ჩერქეზეთის, ხაკასეთის ავტონომიური ოლქები.

საქართველოს საბჭოთა სოციალისტურ რესპუბლიკაში შედის სამხრეთ ოსეთის ავტონომიური ოლქი.

აზერბაიჯანის საბჭოთა სოციალისტურ რესპუბლიკაში შედის მთიანი ყარაბაღის ავტონომიური ოლქი.

ტაჯიკეთის საბჭოთა სოციალისტურ რესპუბლიკაში შედის მთიანი ბადახშანის ავტონომიური ოლქი.

მუხლი 87. ავტონომიური ოკრუგი შედის მხარეში ან ოლქში. ავტონომიური ოკრუგების დებულებას ამტკიცებს მოკავშირე რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭო.

IV. სახალხო დეპუტატთა საბჭოები და მათი არჩევის წესი

თ ა შ ი 12. სახალხო დეპუტატთა საბჭოების სისტემა და მათი საქმიანობის პრინციპები

მუხლი 88. სახალხო დეპუტატთა საბჭოები — სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭო, მოკავშირე რესპუბლიკების უმაღლესი საბჭოები, ავტონომიური რესპუბლიკების უმაღლესი საბჭოები, სახალხო დეპუტატთა სამხარეო და საოლქო საბჭოები, ავტონომიური ოლქებისა და ავტონომიური ოკრუგების სახალხო დეპუტატთა საბჭოები, სახალხო დეპუტატთა საქალაქო, რაიონული, ქალაქების რაიონული, სადაბო და სასოფლო საბჭოები — სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოების ერთიან სისტემას შეადგენენ.

მუხლი 89. სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს, მოკავშირე რესპუბლიკების უმაღლესი საბჭოებისა და ავტონომიური რესპუბლიკების უმაღლესი საბჭოების უფლებამოსილების ვადა ხუთი წელია.

სახალხო დეპუტატთა სამხარეო, საოლქო საბჭოების, ავტონომიური ოლქების, ავტონომიური ოკრუგების სახალხო დეპუტატთა საბჭოების, სახალხო დეპუტატთა საქალაქო, რაიონული, ქალაქების რაიონული, სადაბო და სასოფლო საბჭოების უფლებამოსილების ვადა ორ-ნახევარი წელია.

სახალხო დეპუტატთა საბჭოების არჩევნები ინიშნება არაუგვიანეს ორი თვისა შესაბამისი საბჭოების უფლებამოსილების ვადის გასვლამდე.

მუხლი 90. სახალხო დეპუტატთა შესაბამისი საბჭოების გამგებლობას მიკუთვნებული უმნიშვნელოვანესი საკითხები განიხილება და წყდება მათ სესიებზე.

სახალხო დეპუტატთა საბჭოები ქმნიან აღმასრულებელ და განმკარგულებელ, აგრეთვე სხვა მათ წინაშე ან-

გარიშვალდებულ ორგანოებს, ირჩევენ მუდმივ კომისიებს.

მუხლი 91. სახალხო დეპუტატთა საბჭოები ქმნიან სახალხო კონტროლის ორგანოებს, რომლებიც სახელმწიფო კონტროლს უზამებენ მშრომელთა საზოგადოებრივ კონტროლს საწარმოებში, კოლმეურნეობებში, დაწესებულებებსა და ორგანიზაციებში.

სახალხო კონტროლის ორგანოები კონტროლს უწევენ სახელმწიფო გეგმებისა და დავალებების შესრულებას, ებრძვიან სახელმწიფო დისციპლინის დარღვევებს, კუთხურობის, საქმისადმი უწყებრივი მიდგომის გამოვლინებებს, უყაირათობასა და მფლანგველობას, საქმის გაჭიანურებასა და ბიუროკრატიზმს, ხელს უწყობენ სახელმწიფო აპარატის მუშაობის სრულყოფას.

სახალხო კონტროლის ორგანოების ორგანიზაციისა და საქმიანობის წესს კანონი განსაზღვრავს.

მუხლი 92. სახალხო დეპუტატთა საბჭოები უშუალოდ და მათ მიერ შექმნილი ორგანოების მეშვეობით ხელმძღვანელობენ სახელმწიფო, სამეურნეო და სოციალურ-კულტურული მშენებლობის ყველა დარგს. იღებენ გადაწყვეტილებებს, უზრუნველყოფენ მათს შესრულებას, კონტროლს უწევენ გადაწყვეტილებათა განხორციელებას.

მუხლი 93. სახალხო დეპუტატთა საბჭოების საქმიანობას საფუძვლად უდევს საკითხების კოლექტიური, თავისუფალი, საქმიანი განხილვა და გადაწყვეტა, საჯაროობა, აღმასრულებელი და განმკარგულებელი ორგანოების, საბჭოების მიერ შექმნილი სხვა ორგანოების რეგულარული ანგარიშგება საბჭოებისა და მოსახლეობის წინაშე, მოქალაქეთა ფართო ჩაბმა მათს მუშაობაში.

თ ა ვ ი 13. საარჩევნო სისტემა

მუხლი 94. სახალხო დეპუტატთა ყველა საბჭოს დეპუტატებს ირჩევენ საყოველთაო, თანასწორი და პირდაპირი საარჩევნო უფლების საფუძველზე ფართული კენჭისყრით.

მუხლი 95. დეპუტატთა არჩევნები საყოველთაოა: სსრ კავშირის ყველა მოქალაქეს, რომელსაც 18 წელი შეუსრულდა, უფლება აქვს აირჩიოს და იყოს არჩეული,

გარდა იმ პირებისა, რომლებიც კანონით დადგენილი წესით ცნობილი არიან შეშლილებად.

მუხლი 96. დეპუტატთა არჩევნები თანასწორია: ყოველ ამომრჩეველს მხოლოდ ერთი ხმა აქვს; ყველა ამომრჩეველი თანასწორ საფუძველზე მონაწილეობს არჩევნებში.

მუხლი 97. დეპუტატთა არჩევნები პირდაპირია: სახალხო დეპუტატთა ყველა საბჭოს დეპუტატებს მოქალაქეები უშუალოდ ირჩევენ.

მუხლი 98. დეპუტატთა არჩევნების დროს კენჭისყრა ფარულია: ამომრჩეველთა ნება-სურვილის გამოვლინებისადმი კონტროლი გამორიცხულია.

მუხლი 99. დეპუტატობის კანდიდატთა დასახელების უფლება აქვთ საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის, პროფესიული კავშირების, სრულიად საკავშირო ახალგაზრდათა ლენინური კომუნისტური კავშირის ორგანიზაციებს, კოოპერაციულ და სხვა საზოგადოებრივ ორგანიზაციებს, შრომითს კოლექტივებს.

სსრ კავშირის მოქალაქეებისა და საზოგადოებრივი ორგანიზაციებისათვის გარანტირებულია დეპუტატობის კანდიდატთა პოლიტიკური, საქმიანი და პირადი თვისებების თავისუფალი და ყოველმხრივი განხილვა. აგრეთვე კრებებზე, პრესაში, ტელევიზიითა და რადიოთი ავტაციის უფლება.

მუხლი 100. სახალხო დეპუტატთა საბჭოების დეპუტატებს საარჩევნო ოლქების მიხედვით ირჩევენ. საბჭოების არჩევნების ჩატარებას უზრუნველყოფენ საარჩევნო კომისიები, რომლებიც საზოგადოებრივი ორგანიზაციებისა და შრომითი კოლექტივების წარმომადგენლები-საგან იქმნება.

სახალხო დეპუტატთა საბჭოების არჩევნების ჩატარების წესს კანონი განსაზღვრავს.

თ ა ვ ი 14. სახალხო დეპუტატი

მუხლი 101. დეპუტატები ხალხის სრულუფლებიანი წარმომადგენლები არიან სახალხო დეპუტატთა საბჭოებში.

დეპუტატები მოხაწილეობენ საბჭოების მუშაობაში და წყვეტენ სახელმწიფო, სამეურნეო და სოციალურ-კულტურული მშენებლობის საკითხებს, უზრუნველყო-

ფენ საბჭოების გადაწყვეტილებათა განხორციელებების კონტროლს უწევენ სახელმწიფო ორგანოების, საწარმოების, დაწესებულებებისა და ორგანიზაციების მუშაობას.

თავის საქმიანობაში დეპუტატი ხელმძღვანელობს საერთო-სახელმწიფო ინტერესებით, ითვალისწინებს საარჩევნო ოლქის მოსახლეობის მოთხოვნილებებს, იღვწის ამომრჩეველთა განაწესების შესრულებისათვის.

მუხლი 102. დეპუტატი თავასი უფლებამოსილების განხორციელებისას არ წყვეტს საწარმოო თუ სამსახურებრივ საქმიანობას.

საბჭოს სესიის დროს, აგრეთვე კანონით გათვალისწინებულ სხვა შემთხვევებში დეპუტატის უფლებამოსილების შესასრულებლად დეპუტატი თავისუფლდება საწარმოო თუ სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულებისაგან და ენახება საშუალო ხელფასი მუდმივ საშუალო ადგილზე.

მუხლი 103. დეპუტატს უფლება აქვს შეკითხვით მიმართოს შესაბამის სახელმწიფო ორგანოებსა და თანამდებობის პირებს, რომლებიც ვალდებული არიან უპასუხონ ამ შეკითხვას საბჭოს სესიაზე.

დეპუტატს უფლება აქვს მიმართოს ყველა სახელმწიფო და საზოგადოებრივ ორგანოს, საწარმოს, დაწესებულებას, ორგანიზაციას დეპუტატის საქმიანობის საკითხებზე და მონაწილეობა მიიღოს მის მიერ აღძრული საკითხების განხილვაში. შესაბამისი სახელმწიფო და საზოგადოებრივი ორგანოების, საწარმოების, დაწესებულებებისა და ორგანიზაციების ხელმძღვანელები ვალდებული არიან დაუყოვნებლივ მიიღონ დეპუტატი და განიხილონ მისი წინადადებანი კანონით დადგენილ ვადებში.

მუხლი 104. დეპუტატისათვის უზრუნველყოფილია მის უფლება-მოვალეობათა დაუბრკოლებელი და ეფექტიანი განხორციელების პირობები.

დეპუტატის ხელშეუხებლობა, აგრეთვე დეპუტატის საქმიანობის სხვა გარანტიები დადგენილია კანონით დეპუტატთა სტატუსის შესახებ და სსრ კავშირის, მოკავშირე და ავტონომიური რესპუბლიკების სხვა კანონმდებლობით.

მუხლი 105. დეპუტატი ვალდებულია ანგარიში ჩააბაროს ამომრჩევლებს თავისი მუშაობისა და საბჭოს მუშაობის შესახებ.

დებუტატი, რომელიც ვერ გაამართლებს ამომრჩეველთა ნდობას, ნებისმიერ დროს შეიძლება გაწვეულ იქნეს ამომრჩეველთა უმრავლესობის გადაწყვეტილებით კანონით დადგენილი წესის შესაბამისად.

V. სსრ კავშირის სახელმწიფო ხელისუფლებისა და მმართველობის უმაღლესი ორგანოები

თ ა ვ ი 15. სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭო

მუხლი 106. სსრ კავშირის სახელმწიფო ხელისუფლების უმაღლესი ორგანოა სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭო.

სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭო უფლებამოსილია გადაწყვიტოს ყველა საკითხი, რომლებიც ამ კონსტიტუციით სსრ კავშირის გამგებლობას განეკუთვნება.

სსრ კავშირის კონსტიტუციის მიღებას, კონსტიტუციაში ცვლილებების შეტანას, სსრ კავშირის შემადგენლობაში ახალი რესპუბლიკების მიღებას, ახალი ავტონომიური რესპუბლიკებისა და ავტონომიური ოლქების შექმნის დამტკიცებას; სსრ კავშირის სახალხო მეურნეობის განვითარებისა და სოციალურ-კულტურული მშენებლობის სახელმწიფო გეგმების, სსრ კავშირის სახელმწიფო ბიუჯეტისა და მათი შესრულების შესახებ ანგარიშების დამტკიცებას; უმაღლესი საბჭოს წინაშე ანგარიშვალდებული სსრ კავშირის ორგანოების შექმნას მხოლოდ და მხოლოდ სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭო ახორციელებს.

სსრ კავშირის კანონებს მხოლოდ სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭო იღებს.

მუხლი 107. სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭო შედგება ორი პალატისაგან: კავშირის საბჭოსაგან და ეროვნებათა საბჭოსაგან.

სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს პალატები თანასწორუფლებიანი არიან.

მუხლი 108. კავშირის საბჭოსა და ეროვნებათა საბჭოში დებუტატთა თანაბარი რიცხვია.

კავშირის საბჭოს ირჩევენ საარჩევნო ოლქების მიხედვით, რომლებშიც მოსახლეობის თანაბარი წილი

ეროვნებათა საბჭოს ირჩევენ შემდეგი ნორმით: 32 დეპუტატს თითოეული მოკავშირე რესპუბლიკისაგან, 11 დეპუტატს თითოეული ავტონომიური რესპუბლიკისაგან, 5 დეპუტატს თითოეული ავტონომიური ოლქისა და თითო დეპუტატს ყოველი ავტონომიური ოკრუგისაგან.

კავშირის საბჭო და ეროვნებათა საბჭო მათ მიერ არჩეული სამანდატო კომისიების წარდგინებით იღებენ გადაწყვეტილებას დეპუტატთა უფლებამოსილების ცნობის შესახებ, არჩევნების კანონმდებლობის დარღვევის შემთხვევაში კი ცალკეული დეპუტატების არჩევნების ბათილად ცნობის შესახებ.

მუხლი 109. სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს თითოეული პალატა ირჩევს პალატის თავმჯდომარეს და მის ოთხ მოადგილეს.

კავშირის საბჭოსა და ეროვნებათა საბჭოს თავმჯდომარეები ხელმძღვანელობენ შესაბამისი პალატების სხდომებს და განაგებენ მათს შინაგანაწესს.

სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს პალატების გაერთიანებულ პლენარულ სხდომებს რიგრიგობით უძღვებიან კავშირის საბჭოსა და ეროვნებათა საბჭოს თავმჯდომარეები.

მუხლი 110. სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს სესიებს იწვევენ წელიწადში ორჯერ.

რიგგარეშე სესიებს იწვევს სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმი თავისი ინიციატივით ან ერთ-ერთი პალატის დეპუტატთა არანაკლებ მესამედის წინადადებით, აგრეთვე ერთ-ერთი მოკავშირე რესპუბლიკის მოთხოვნით.

სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს სესია შედგება პალატების ცალ-ცალკე და გაერთიანებული პლენარული სხდომებისაგან, აგრეთვე პალატების მუდმივი კომისიების ან სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს კომისიების სხდომებისაგან, რომლებიც სესიის დროს ეწყობა. სესია იხსნება და იხურება პალატების პლენარულ სხდომებზე.

კავშირის საბჭოსა და ეროვნებათა საბჭოს სესიები ერთდროულად იწყება და მთავრდება.

მუხლი 111. საკანონმდებლო ინიციატივა სსრ კავშირის უმაღლეს საბჭოში ეკუთვნით კავშირის საბჭოსა და ეროვნებათა საბჭოს, სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმს, სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოს, მოკავშირე რესპუბლიკებს მათი სახელმწიფო ხელის-

უფლების უმაღლესი ორგანოების სახით, სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს კომისიებსა და მისი პალატების მუდმივ კომისიებს, სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს დეპუტატებს, სსრ კავშირის უმაღლეს სასამართლოს, სსრ კავშირის გენერალურ პროკურორს.

საკანონმდებლო ინიციატივის უფლება აქვთ აგრეთვე მასობრივ საზოგადოებრივ ორგანიზაციებს მათი საერთო-საკავშირო ორგანოების სახით.

მუხლი 112. პალატების სხდომებზე კანონპროექტის განხილვის შემდეგ იგი განსახილველად შეიძლება გადაეცეს ერთ ან რამდენიმე კომისიას. პალატებს უფლება აქვთ კანონპროექტი განიხილონ და კენჭი უყარონ კომისიებისათვის გადაუცემლადაც.

სსრ კავშირის კანონებს, სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს დადგენილებებსა და სხვა აქტებს იღებენ პალატების ცალ-ცალკე ან გაერთიანებულ სხდომებზე.

სსრ კავშირის კანონი მიღებულად ითვლება, თუ სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს თითოეულ პალატაში მას ხმას მისცემს პალატის დეპუტატთა საერთო რიცხვის უმრავლესობა.

სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს ან სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის გადაწყვეტილებით სსრ კავშირის კანონების პროექტები, რომლებიც მიღებულია მათი ინიციატივით ან ერთ-ერთი მოკავშირე რესპუბლიკის წინადადებით, შეიძლება გამოტანილ იქნეს საყოველთაო-სახალხო განხილვისათვის, აგრეთვე საყოველთაო-სახალხო კენჭისყრისათვის (რეფერენდუმისათვის).

მუხლი 113. კავშირის საბჭოსა და ეროვნებათა საბჭოს შორის უთანხმოების შემთხვევაში საკითხი გადასაწყვეტად გადაეცემა შემთანხმებელ კომისიას, რომელსაც პალატები ქმნიან პარიტეტულ საწყისებზე, რის შემდეგაც საკითხს განმეორებით განიხილავენ კავშირის საბჭო და ეროვნებათა საბჭო გაერთიანებულ სხდომაზე.

მუხლი 114. სსრ კავშირის კანონები, სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს დადგენილებანი და სხვა აქტები ქვეყნდება მოკავშირე რესპუბლიკების ენებზე და მათ ხელს აწერენ სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის თავმჯდომარე და მდივანი.

მუხლი 115. სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს დეპუტატს უფლება აქვს შეკითხვით მიმართოს სსრ კავში-

რის მინისტრთა საბჭოს, მინისტრებსა და სხვა იმ ორგანიზაციების ხელმძღვანელებს, რომლებსაც სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭო ქმნის. სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭო ან თანამდებობის პირი, რომელსაც შეკითხვით მიმართეს, მოვალენი არიან არაუგვიანეს სამი დღისა ზეპირი ან წერილობითი პასუხი გასცენ სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს სესიაზე.

მუხლი 116. სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს დეპუტატს სისხლის სამართლის პასუხისგებაში ვერ მისცემენ, ვერ დააპატიმრებენ და სასამართლო წესით ადმინისტრაციულ სასჯელს ვერ დაადებენ, თუ არ იქნა სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს თანხმობა, ხოლო სესიებს შუა პერიოდში — სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის თანხმობა.

მუხლი 117. სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭო პალატების გაერთიანებულ სხდომაზე ირჩევს სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმს — სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს მუდმივმოქმედ ორგანოს, რომელიც მთელ თავის საქმიანობაში ანგარიშვალდებულია მის წინაშე.

მუხლი 118. სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმს ირჩევენ დეპუტატებისაგან შემდგომი შემადგენლობით: უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის თავმჯდომარე, თავმჯდომარის პირველი მოადგილე, თავმჯდომარის თხუთმეტი მოადგილე — თითო-თითო ყოველი მოკავშირე რესპუბლიკისაგან, პრეზიდიუმის მდივანი და სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის ოცდაერთი წევრი.

მუხლი 119. სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმი:

- 1) იწვევს სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს სესიებს;
- 2) კოორდინაციას უწევს სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს პალატათა მუდმივი კომისიების საქმიანობას;
- 3) კონტროლს უწევს სსრ კავშირის კონსტიტუციის დაცვას და უზრუნველყოფს, რომ მოკავშირე რესპუბლიკათა კონსტიტუციები შეესაბამებოდეს სსრ კავშირის კონსტიტუციას;
- 4) განმარტავს სსრ კავშირის კანონებს;
- 5) ახდენს სსრ კავშირის საერთაშორისო ხელშეკრულებების რატიფიკაციასა და დენონსაციას;
- 6) აუქმებს სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოსა და მოკავშირე რესპუბლიკების მინისტრთა საბჭოების დად-

გენილებებსა და განკარგულებებს, თუ ისინი არ შეესაბამებიან კანონს;

7) აწესებს სამხედრო წოდებებს, დიპლომატიურ რანგებსა და სხვა სპეციალურ წოდებებს; ანიჭებს უმაღლეს სამხედრო წოდებებს, დიპლომატიურ რანგებსა და სხვა სპეციალურ წოდებებს;

8) აწესებს სსრ კავშირის ორდენებსა და მედლებს; აწესებს სსრ კავშირის საპატიო წოდებებს; აჯილდოებს სსრ კავშირის ორდენებითა და მედლებით; ანიჭებს სსრ კავშირის საპატიო წოდებებს;

9) აძლევს სსრ კავშირის მოქალაქეობას, წყვეტს სსრ კავშირის მოქალაქეობიდან გასვლისა და სსრ კავშირის მოქალაქეობის ჩამორთმევის, თავშესაფრის მიცემის საკითხებს;

10) გამოსცემს საკავშირო აქტებს ამნისტიის შესახებ და ახორციელებს შეწყალებას;

11) ნიშნავს სსრ კავშირის სრულუფლებიან წარმომადგენლებს უცხოეთის სახელმწიფოებსა და საერთაშორისო ორგანიზაციებში და გამოიწვევს მათ იქიდან.

12) იღებს მასთან აკრედიტებული უცხოეთის სახელმწიფოთა დიპლომატიური წარმომადგენლების რწმუნებულებისა და გაწვევის სიგელებს;

13) ქმნის სსრ კავშირის თავდაცვის საბჭოს და ამტკიცებს მის შემადგენლობას, ნიშნავს და ცვლის სსრ კავშირის შეიარაღებული ძალების უმაღლეს სარდლობას;

14) აცხადებს სამხედრო წესებს ცალკეულ ადგილებში ან მთელ ქვეყანაში სსრ კავშირის დაცვის ინტერესებისათვის;

15) აცხადებს საერთო ან ნაწილობრივ მობილიზაციას;

16) სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს სესიებს შუა პერიოდში ომის მდგომარეობას აცხადებს სსრ კავშირზე სამხედრო თავდასხმის შემთხვევაში ან აგრესიისაგან ერთობლივი თავდაცვის საერთაშორისო სახელშეკრულებო ვალდებულებათა შესრულების აუცილებლობის შემთხვევაში.

მუხლი 120.

სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმი უმაღლესი საბჭოს სესიებს შუა პერიოდში მორიგ სესიაზე დასამტკიცებლად შემდგომი წარდგინებით:

1) საჭიროების შემთხვევაში ცვლილებებს შეიტანს სსრ კავშირის მოქმედ კანონმდებლობაში;

2) ამტკიცებს მოკავშირე რესპუბლიკებს შორის საზღვრების შეცვლას;

3) სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოს წინადადებით ქმნის და აუქმებს სსრ კავშირის სამინისტროებსა და სსრ კავშირის სახელმწიფო კომიტეტებს;

4) სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარის წარდგინებით თანამდებობიდან ათავისუფლებს და ნიშნავს სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოს ცალკეულ წევრებს.

მუხლი 121. სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმი გამოსცემს ბრძანებულებებს და იღებს დადგენილებებს.

მუხლი 122. სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს უფლებამოსილების ვადის გასვლის შემდეგ სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმი თავის უფლებამოსილებას ინარჩუნებს სსრ კავშირის ახლად არჩეული უმაღლესი საბჭოს მიერ ახალი პრეზიდიუმის შექმნამდე.

სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს წინა შემადგენლობის პრეზიდიუმმა სსრ კავშირის ახლად არჩეული უმაღლესი საბჭო უნდა მოიწვიოს არჩევნიდან არაუგვიანეს ორი თვისა.

მუხლი 123. კავშირის საბჭო და ეროვნებათა საბჭო დეპუტატებისაგან არჩევენ მუდმივ კომისიებს, იმისათვის, რომ მათ წინასწარ განიხილონ და მოამზადონ სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს გამგებლობას მაკუთვნებელი საკითხები, აგრეთვე ხელი შეუწყონ სსრ კავშირის კანონებისა და სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს და მისი პრეზიდიუმის სხვა გადაწყვეტილებების განხორციელებას, კონტროლი გაუწიონ სახელმწიფო ორგანოებისა და ორგანიზაციების საქმიანობას.

სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს პალატებს შეუძლიათ ერთობლივი კომისიები შექმნან პარიტეტულ საწყისებზე.

მუხლი 124. სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭო კონტროლს უწევს მის წინაშე ანგარიშვალდებულ ყველა სახელმწიფო ორგანოს საქმიანობას.

სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭო ქმნის სსრ კავშირის სახალხო კონტროლის კომიტეტს, რომელიც მეთაურობს სახალხო კონტროლის ორგანოების სისტემას.

მუხლი 125. სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭო, როცა საჭიროდ მიაჩნია, ქმნის ნებისმიერი საკითხის გამო საგამოძიებო, სარევიზიო და სხვა კომისიებს. ყველა სახელმწიფო ორგანო, დაწესებულება და თანამდებობის პირი ვალდებულია შეასრულოს ამ კომისიების მოთხოვნები წარუდგინოს მათ საჭირო მასალები და დოკუმენტები.

მუხლი 126. სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოსა და მისი ორგანოების საქმიანობის წესს განსაზღვრავს სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს რეგლამენტი და სსრ კავშირის კანონები, რომლებიც სსრ კავშირის კონსტიტუციის საფუძველზე გამოიცემა.

თ ა ვ ი 16. სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭო

მუხლი 127. სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭო — სსრ კავშირის მთავრობა — სსრ კავშირის სახელმწიფო ხელისუფლების უმაღლესი აღმასრულებელი და განმკარგულებელი ორგანოა.

მუხლი 128. სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოს ქმნის სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭო კავშირის საბჭოსა და ეროვნებათა საბჭოს გაერთიანებულ სხდომაზე შემდეგი შემადგენლობით: სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარე, სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარის პირველი მოადგილეები და მოადგილეები, სსრ კავშირის მინისტრები, სსრ კავშირის სახელმწიფო კომიტეტების თავმჯდომარეები.

სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოს შემადგენლობაში თანამდებობის მიხედვით შედიან მოკავშირე რესპუბლიკების მინისტრთა საბჭოების თავმჯდომარეები.

სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარის წარდგინებით სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს შეიქმნა სსრ კავშირის მთავრობის შემადგენლობაში შეიყვანოს სსრ კავშირის სხვა ორგანოებისა და ორგანიზაციების ხელმძღვანელები.

მუხლი 129. სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭო პასუხისმგებელი და ანგარიშვალდებულია სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს წინაშე, ხოლო სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს სესიებს შუა პერიოდში — სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის წინაშე.

სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭო თავისი მუშაობის შესახებ რეგულარულად აბარებს ანგარიშს სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს.

მუხლი 130. სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭო ყოველბამოსილია გადაწყვიტოს სახელმწიფო მართველობის ყველა საკითხი, რომლებიც სსრ კავშირის გამგებლობაშია, რამდენადაც ეს საკითხები კონსტიტუციის მიხედ-

დვით სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოსა და სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს პრეზადიუმის კომპეტენციაში არ შედის.

თავისი უფლებამოსილების ფარგლებში სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭო:

1) უზრუნველყოფს სახალხო მეურნეობისა და სოციალურ-კულტურული მშენებლობის ხელმძღვანელობას, მეცნიერებისა და ტექნიკის დარგში ერთიანი პოლიტიკის გატარებას; შეიმუშავებს და ახორციელებს ხალხის კეთილდღეობის გაუმჯობესებისა და კულტურის ამაღლების უზრუნველყოფის, ფულისა და კრედიტის ერთიანი სისტემის განმტკიცების, ფასების ერთიანი პოლიტიკის გატარების, სახელმწიფო დაზღვევასა და აღრიცხვა-სტატისტიკის ერთიანი სისტემის ორგანიზაციის ღონისძიებებს; ახდენს სამრეწველო, სამშენებლო, სასოფლო-სამეურნეო საწარმოებისა და გაერთიანებების, ტრანსპორტისა და კავშირგაბმულობის საწარმოების, ბანკების, აგრეთვე საერთო-საკავშირო დაქვემდებარების სხვა ორგანიზაციებისა და დაწესებულებების მართვის ორგანიზებას;

2) შეიმუშავებს და სსრ კავშირის უმაღლეს საბჭოში შეაქვს სსრ კავშირის სახალხო მეურნეობის განვითარებისა და სოციალურ-კულტურული მშენებლობის მიმდინარე და პერსპექტიული სახელმწიფო გეგმები, სსრ კავშირის სახელმწიფო ბიუჯეტი; იღებს ზომებს სახელმწიფო გეგმისა და ბიუჯეტის განხორციელებისათვის; სსრ კავშირის უმაღლეს საბჭოს წარუდგენს ანგარიშებს გეგმისა და ბიუჯეტის შესრულების შესახებ;

3) ახორციელებს ღონისძიებებს სახელმწიფო ინტერესების დასაცავად, სოციალისტური საკუთრებისა და საზოგადოებრივი წესრიგის დასაცავად, მოქალაქეთა უფლებების უზრუნველსაყოფად და დასაცავად;

4) იღებს ზომებს სახელმწიფო უშიშროების უზრუნველსაყოფად;

5) საერთო ხელმძღვანელობას უწევს სსრ კავშირის შეიარაღებული ძალების მშენებლობას, განსაზღვრავს ნამდვილ სამხედრო სამსახურში გასაწვევ მოქალაქეთა ყოველწლიურ კონტინგენტებს;

6) ახორციელებს საერთო ხელმძღვანელობას უცხოეთის სახელმწიფოებთან ურთიერთობის, საგარეო ვაჭ-

რობის, საზღვარგარეთის ქვეყნებთან სსრ კავშირის ეკონომიკური, მეცნიერულ-ტექნიკური და კულტურული თანამშრომლობის დარგში; იღებს ზომებს სსრ კავშირის საერთაშორისო ხელშეკრულებების შესრულების უზრუნველსაყოფად; ამტკიცებს მთავრობათა შორის საერთაშორისო ხელშეკრულებებს და ახდენს მათ დენონსაციას.

მუხლი 131. სახალხო მეურნეობის ხელმძღვანელობის უზრუნველყოფასთან დაკავშირებული საკითხების და სახელმწიფო მართვის სხვა საკითხების გადასაწყვეტად სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოს მუდმივი ორგანოს სახით მოქმედებს სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოს პრეზიდიუმი, რომლის შემადგენლობაში შედიან სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარე, სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარის პირველი მოადგილეები და მოადგილეები.

საჭიროების შემთხვევაში სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭო სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოსთან ქმნის სამეურნეო, სოციალური, კულტურული და თავდაცვითი მშენებლობის საქმეთა კომიტეტებს, მთავარ სამმართველოებსა და სხვა უწყებებს.

მუხლი 132. სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭო სსრ კავშირის კანონებისა და სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის ბრძანებულებების საფუძველზე და მათ შესასრულებლად გამოსცემს დადგენილებებსა და განკარგულებებს და ამოწმებს მათ შესრულებას. სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოს დადგენილებებისა და განკარგულებების შესრულება სავალდებულოა სსრ კავშირის მთელ ტერიტორიაზე.

მუხლი 133. სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოს უფლება აქვს იმ საკითხებზე, რომლებიც სსრ კავშირის გამგებლობას განეკუთვნება, შეაჩეროს მოკავშირე რესპუბლიკების მინისტრთა საბჭოების დადგენილებანი და განკარგულებანი; გააუქმოს სსრ კავშირის სამინისტროების, სსრ კავშირის სახელმწიფო კომიტეტების, აგრეთვე მისი საქვეუწყებო სხვა ორგანოების აქტები.

მუხლი 134. სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭო აერთიანებს და წარმართავს სსრ კავშირის საერთო-საკავშირო და საკავშირო-რესპუბლიკური სანიისტროების, სსრ კავშირის სახელმწიფო კომიტეტების, მათი საქვეუწყებო სხვა ორგანოების მუშაობას.

სსრ კავშირის საერთო-საკავშირო სამინისტროები და სახელმწიფო კომიტეტები უშუალოდ ან მათ მიერ შექმნილი ორგანოების მეშვეობით ხელმძღვანელობენ მათთვის მინდობილ მმართველობის დარგებს სსრ კავშირის მთელ ტერიტორიაზე.

სსრ კავშირის საკავშირო-რესპუბლიკური სამინისტროები და სსრ კავშირის სახელმწიფო კომიტეტები მათთვის მინდობილ მმართველობის დარგებს ხელმძღვანელობენ. როგორც წესი, მოკავშირე რესპუბლიკების შესაბამისი სამინისტროებისა და სახელმწიფო კომიტეტების მეშვეობით, ამასთან, უშუალოდ მართავენ საწარმოებსა და გაერთიანებებს, რომლებიც ჩამოთვლილია სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის მიერ დამტკიცებულ ნუსხაში.

სსრ კავშირის სამინისტროებსა და სსრ კავშირის სახელმწიფო კომიტეტებს ეკისრებათ პასუხისმგებლობა მათთვის მინდობილი მმართველობის დარგების მდგომარეობისა და განვითარებისათვის, თავიანთი კომპეტენციის ფარგლებში გამოსცემენ აქტებს სსრ კავშირის კანონების, სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის ბრძანებულებების, სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოს დადგენილებებისა და განკარგულებების საფუძველზე და მათ შესასრულებლად, ორგანიზაციას უწევენ და ამოწმებენ მათს შესრულებას.

მუხლი 135. სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოსა და მისი პრეზიდიუმის კომპეტენციას, მათი საქმიანობის წესს, სსრ კავშირის ძირითადი საბჭოს ურთიერთობას სსრ კავშირის სამინისტროებთან და სსრ კავშირის სახელმწიფო კომიტეტებთან, აგრეთვე სსრ კავშირის საერთო-საკავშირო და საკავშირო-რესპუბლიკური სამინისტროებისა და სსრ კავშირის სახელმწიფო კომიტეტების ნუსხას განსაზღვრავს კანონი სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოს შესახებ.

VI. მოკავშირე რესპუბლიკების სახელმწიფო ხელისუფლებისა და მმართველობის ორგანოების აგებულების საფუძვლები

თ ა ვ ი 17. მოკავშირე რესპუბლიკის სახელმწიფო ხელისუფლებისა და მმართველობის უმაღლესი ორგანოები

მუხლი 136. მოკავშირე რესპუბლიკის სახელმწიფო ხელისუფლების უმაღლესი ორგანოა მოკავშირე რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭო.

მოკავშირე რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭო უფლებამოსილია გადაწყვიტოს ყველა საკითხი, რომელიც მოკავშირე რესპუბლიკის გამგებლობაშია სსრ კავშირის კონსტიტუციისა და მოკავშირე რესპუბლიკის კონსტიტუციის შესაბამისად.

მოკავშირე რესპუბლიკის კონსტიტუციის მიღებას, კონსტიტუციაში ცვლილებების შეტანას, მოკავშირე რესპუბლიკის სახალხო მეურნეობის განვითარებისა და სოციალურ-კულტურული მშენებლობის სახელმწიფო გეგმების, აგრეთვე სახელმწიფო ბიუჯეტის დამტკიცებას, უმაღლესი საბჭოს წინაშე ანგარიშვალდებული ორგანოების შექმნას ახორციელებს მხოლოდ და მხოლოდ მოკავშირე რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭო.

მოკავშირე რესპუბლიკის კანონებს იღებს მხოლოდ მოკავშირე რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭო.

მუხლი 137. მოკავშირე რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭო ირჩევს უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმს — მოკავშირე რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს მუდმივმოქმედ ორგანოს, რომელიც ანგარიშვალდებულია მის წინაშე მთელ თავის საქმიანობაში. მოკავშირე რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის შემადგენლობასა და უფლებამოსილებას განსაზღვრავს მოკავშირე რესპუბლიკის კონსტიტუცია.

მუხლი 138. მოკავშირე რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭო ქმნის მოკავშირე რესპუბლიკის მინისტრთა საბჭოს — მოკავშირე რესპუბლიკის მთავრობას — მოკავშირე რესპუბლიკის სახელმწიფო ხელისუფლების უმაღლეს ადმინისტრულულ და განმკარგულელებელ ორგანოს.

მოკავშირე რესპუბლიკის მინისტრთა საბჭო პასუხისმგებელი და ანგარიშვალდებულია მოკავშირე რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს წინაშე, ხოლო უმაღლესი საბჭოს სესიებს შუა პერიოდში — მოკავშირე რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის წინაშე.

მუხლი 139. მოკავშირე რესპუბლიკის მინისტრთა საბჭო გამოსცემს დადგენილებებსა და განკარგულებებს სსრ კავშირისა და მოკავშირე რესპუბლიკის კანონების, სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოს დადგენილებებისა და განკარგულებების საფუძველზე და მათ შესასრულებლად, ორგანიზაციას უწევს და ამოწმებს მათ შესრულებას.

მუხლი 140. მოკავშირე რესპუბლიკის მინისტრთა საბჭოს უფლება აქვს შეაჩეროს ავტონომიური რესპუბლიკების მინისტრთა საბჭოების დადგენილებანი და განკარგულებანი, გააუქმოს სახალხო დეპუტატთა სამხარეო, საოლქო, საქალაქო (რესპუბლიკური დაქვემდებარების ქალაქების) საბჭოების, ავტონომიური ოლქების სახალხო დეპუტატთა საბჭოების აღმასრულებელი კომიტეტების, ხოლო მოკავშირე რესპუბლიკებში, რომლებსაც საოლქო დაყოფა არა აქვთ, — სახალხო დეპუტატთა რაიონული და შესაბამისი საქალაქო საბჭოების აღმასრულებელი კომიტეტების გადაწყვეტილებანი და განკარგულებანი.

მუხლი 141. მოკავშირე რესპუბლიკის მინისტრთა საბჭო აერთიანებს და წარმართავს მოკავშირე რესპუბლიკის საკავშირო-რესპუბლიკური და რესპუბლიკური სამინისტროებისა და სახელმწიფო კომიტეტების მუშაობას.

მოკავშირე რესპუბლიკის საკავშირო-რესპუბლიკური სამინისტროები და სახელმწიფო კომიტეტები ხელმძღვანელობენ მათთვის მინდობილ მმართველობის დარგებს, ექვემდებარებიან რა როგორც მოკავშირე რესპუბლიკის მინისტრთა საბჭოს, ისე სსრ კავშირის შესაბამის საკავშირო-რესპუბლიკურ სამინისტროს ან სსრ კავშირის სახელმწიფო კომიტეტს.

რესპუბლიკური სამინისტროები და სახელმწიფო კომიტეტები ხელმძღვანელობენ მათთვის მინდობილ მმართველობის დარგებს, ექვემდებარებიან რა მოკავშირე რესპუბლიკის მინისტრთა საბჭოს.

**თ ა ვ ი 18. ავტონომიური რესპუბლიკის
სახელმწიფო ხელისუფლებისა და
მმართველობის უმაღლესი ორგანოები**

მუხლი 142. ავტონომიური რესპუბლიკის სახელმწიფო ხელისუფლების უმაღლესი ორგანოა ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭო.

ავტონომიური რესპუბლიკის კონსტიტუციის მიღებას, კონსტიტუციაში ცვლილებების შეტანას, ავტონომიური რესპუბლიკის სახალხო მეურნეობის განვითარებისა და სოციალურ-კულტურული მშენებლობის სახელმწიფო გეგმების, აგრეთვე სახელმწიფო ბიუჯეტის დამტკიცებას, მის წინაშე ანგარიშვალდებული ორგანოების შექმნას ახორციელებს მხოლოდ და მხოლოდ ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭო.

ავტონომიური რესპუბლიკის კანონებს იღებს მხოლოდ ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭო.

მუხლი 143. ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭო ირჩევს ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმს და ქმნის ავტონომიური რესპუბლიკის მინისტრთა საბჭოს — ავტონომიური რესპუბლიკის მთავრობას.

**თ ა ვ ი 19. სახელმწიფო ხელისუფლებისა
და მმართველობის ადგილობრივი
ორგანოები**

მუხლი 144. მხარეებში, ოლქებში, ავტონომიურ ოლქებში, ავტონომიურ ოკრუგებში, ქალაქებში, რაიონებში, საქალაქო რაიონებში, დაბებში, სასოფლო დასახლებულ პუნქტებში სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოებია შესაბამისი სახალხო დეპუტატთა საბჭოები.

მუხლი 145. სახალხო დეპუტატთა ადგილობრივი საბჭოები წყვეტენ ადგილობრივი მნიშვნელობის ყველა საკითხს საერთო-სახელმწიფო ინტერესებისა და საბჭოს ტერიტორიაზე მცხოვრებ მოქალაქეთა ინტერესების შესაბამისად, ახორციელებენ ზემდგომი სახელმწიფო ორგანოების გადაწყვეტილებებს, აგრეთვე მონაწილეობენ რესპუბლიკური და საერთო-საკავშირო მნიშვნელობის საკითხების განხილვაში, შეაქვთ მათ გამო წინადადებანი.

სახალხო დემუტატთა საბჭოები ხელმძღვანელობენ თავიანთ ტერიტორიაზე სახელმწიფო, სამეურნეო და სოციალურ-კულტურულ მშენებლობას; ამტკიცებენ სამეურნეო და სოციალურ-კულტურული განვითარების გეგმებსა და ადგილობრივ ბიუჯეტს; ხელმძღვანელობენ მათდამი დაქვემდებარებული სახელმწიფო ორგანოების, საწარმოების, დაწესებულებებისა და ორგანიზაციების საქმიანობას; უზრუნველყოფენ კანონების შესრულებას, სახელმწიფო და საზოგადოებრივი წესრიგის, მოქალაქეთა უფლებების დაცვას; ხელს უწყობენ ქვეყნის თავდაცვისუნარიანობის განმტკიცებას.

მუხლი 146. თავიანთი უფლებამოსილების ფარგლებში სახალხო დემუტატთა ადგილობრივი საბჭოები კონტროლს უწევენ თავიანთ ტერიტორიაზე განლაგებული ზემდგომი დაქვემდებარების საწარმოების, დაწესებულებებისა და ორგანიზაციების მიერ კანონმდებლობის დაცვას, კოორდინაციასა და კონტროლს უწევენ მათს საქმიანობას მიწათსარგებლობის, ბუნების დაცვის, მშენებლობას, სახალხო მოხმარების საქონლის წარმოების, მოსახლეობის სოციალურ-კულტურული, საყოფაცხოვრებო და სხვა მომსახურების დარგში.

მუხლი 147. სახალხო დემუტატთა ადგილობრივი საბჭოები იღებენ გადაწყვეტილებებს სსრ კავშირის, მოკავშირე და ავტონომიური რესპუბლიკის კანონებით მინიჭებული უფლებების ფარგლებში. ადგილობრივი საბჭოების გადაწყვეტილებათა შესრულება სავალდებულოა საბჭოს ტერიტორიაზე განლაგებული ყველა საწარმოს, დაწესებულებისა და ორგანიზაციისათვის, აგრეთვე თანამდებობის პირებისა და მოქალაქეებისათვის.

მუხლი 148. სახალხო დემუტატთა ადგილობრივი საბჭოების აღმასრულებელი და განმკარგულებელი ორგანოებია აღმასრულებელი კომიტეტები, რომლებსაც ისინი დემუტატებისაგან ირჩევენ.

აღმასრულებელი კომიტეტები წელიწადში ერთხელ მაინც ანგარიშს აბარებენ საბჭოებს, რომლებმაც ისინი აირჩიეს.

მუხლი 149. სახალხო დემუტატთა ადგილობრივი საბჭოების აღმასრულებელი კომიტეტები უშუალოდ ანგარიშვალდებული არიან როგორც ამრჩევი საბჭოს, ისე ზემდგომი აღმასრულებელი და განმკარგულებელი ორგანოს წინაშე.

VII. მართლმსაჯულება, არბიტრაჟი და საპროკურორო ზედამხედველობა

თ ა შ ი 20. სასამართლო და არბიტრაჟი

მუხლი 150. სსრ კავშირში მართლმსაჯულებას ახორციელებს მხოლოდ სასამართლო.

სსრ კავშირში მოქმედებენ სსრ კავშირის უმაღლესი სასამართლო, მოკავშირე რესპუბლიკათა უმაღლესი სასამართლოები, ავტონომიური რესპუბლიკების უმაღლესი სასამართლოები, სამხარეო, საოლქო და საქალაქო სასამართლოები, ავტონომიური ოლქების სასამართლოები, ავტონომიური ოკრუგების სასამართლოები, რაიონული (საქალაქო) სახალხო სასამართლოები. აგრეთვე სამხედრო ტრიბუნალები შეიარაღებულ ძალებში.

მუხლი 151. სსრ კავშირში ყველა სასამართლო იქმნება მოსამართლეთა და სახალხო მსაჯულთა არჩევითობის საწყისებზე.

რაიონული (საქალაქო) სახალხო სასამართლოების სახალხო მოსამართლეებს რაიონის (ქალაქის) მოქალაქეები ირჩევენ საყოველთაო, თანასწორი და პირდაპირი საარჩევნო უფლების საფუძველზე ფარული კენჭისყრით ხუთი წლის ვადით. რაიონული (საქალაქო) სახალხო სასამართლოების სახალხო მსაჯულებს ირჩევენ მათი სამუშაო ან საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით მშრომელთა კრებებზე ღია კენჭისყრით და ორ-ნახევარი წლის ვადით.

ზემდგომ სასამართლოებს სახალხო დეპუტატთა შესაბამისი საბჭოები ირჩევენ ხუთი წლის ვადით.

სამხედრო ტრიბუნალების მოსამართლეებს ირჩევენ სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმი ხუთი წლის ვადით, ხოლო სახალხო მსაჯულებს — სამხედრო მოსამსახურეთა კრებები ორ-ნახევარი წლის ვადით.

მოსამართლეები და სახალხო მსაჯულები პასუხისმგებელი და ანგარიშვალდებული არიან ამომრჩევლებისა ან ამრჩევი ორგანოების წინაშე.

მუხლი 152. სსრ კავშირის უმაღლესი სასამართლო სსრ კავშირის უმაღლესი სასამართლო ორგანოა და, კანონით დადგენილ ფარგლებში, ზედამხედველობას უწევს სსრ კავშირის სასამართლოების, აგრეთვე მოკავ-

შირე რესპუბლიკათა სასამართლოების სასამართლო საქმიანობას.

სსრ კავშირის უმაღლეს სასამართლოს ირჩევს სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭო თავმჯდომარის, მისი მოადგილეების, წევრებისა და სახალხო მსაჯულების შემადგენლობით ხუთი წლის ვადით. სსრ კავშირის უმაღლესი სასამართლოს შემადგენლობაში შედიან მოკავშირე რესპუბლიკათა უმაღლესი სასამართლოების თავმჯდომარეები თანამდებობის მიხედვით.

სსრ კავშირის უმაღლესი სასამართლოს ორგანიზაციისა და საქმიანობის წესს განსაზღვრავს კანონი სსრ კავშირის უმაღლესი სასამართლოს შესახებ.

მუხლი 153. სამოქალაქო და სისხლის სამართლის საქმეების განხილვა ყველა სასამართლოში ხდება კოლექტიურად, პირველი ინსტანციის სასამართლოში კი სახალხო მსაჯულთა მონაწილეობით, სახალხო მსაჯულებს მართლმსაჯულების განხორციელების დროს მოსამართლის ყველა უფლება აქვთ.

მუხლი 154. მოსამართლეები და სახალხო მსაჯულები დამოუკიდებელი არიან და მხოლოდ კანონს ემორჩილებიან.

მუხლი 155. სსრ კავშირში მართლმსაჯულება ხორციელდება კანონისა და სასამართლოს წინაშე მოქალაქეთა თანასწორობის საწყისებზე.

მუხლი 156. საქმის გარჩევა ყველა სასამართლოში ღიაა. სასამართლოს დახურულ სხდომაზე საქმეთა მოსმენა დასაშვებია მხოლოდ კანონით დადგენილ შემთხვევებში, ამასთან სამართალწარმოების ყველა წესის დაცვით.

მუხლი 157. ბრალდებულისთვის უზრუნველყოფილია დაცვის უფლება.

მუხლი 158. სამართალწარმოება მიმდინარეობს მოკავშირე ან ავტონომიური რესპუბლიკის, ავტონომიური ოლქის, ავტონომიური ოკრუგის ენაზე ან მოცემული ადგილის მოსახლეობის უმრავლესობის ენაზე. საქმის მონაწილე პირებისათვის, რომლებმაც არ იციან მიმდინარე სამართალწარმოების ენა, უზრუნველყოფილია თარჯიმნის მეშვეობით საქმის მასალების სრული გაცნობისა და სასამართლო მოქმედებაში მონაწილეობის უფლება, სასამართლოში დედაენაზე გამოსვლის უფლება.

მუხლი 159. არავინ არ შეიძლება ცნობილ იქნეს ბრალეულად დანაშაულის ჩადენაში და დაედოს სისხლის-სამართლებრივი სასჯელი, თუ არა სასამართლოს განაჩენით და სისხლის სამართლის კანონის შესაბამისად.

მუხლი 160. მოქალაქეებისა და ორგანიზაციებისათვის იურიდიული დახმარების გასაწევად მოქმედებენ ადვოკატთა კოლეგიები. კანონით გათვალისწინებულ შემთხვევებში მოქალაქენი უფასოდ იღებენ იურიდიულ დახმარებას.

მუხლი 161. სამოქალაქო და სისხლის სამართლის საქმეთა სამართალწარმოებაში დასაშვებია საზოგადოებრივი ორგანიზაციებისა და შრომითი კოლექტივების წარმომადგენელთა მონაწილეობა.

მუხლი 162. ორგანიზაციებს, დაწესებულებებსა და საწარმოებს შორის სამეურნეო დავას წყვეტენ სახელმწიფო არბიტრაჟის ორგანოები. სახელმწიფო არბიტრაჟის ორგანოების შექმნისა და საქმიანობის წესი კანონით არის განსაზღვრული.

არბიტრაჟის ყველა ორგანოს საქმიანობის ხელმძღვანელობას და ზედამხედველობას ახორციელებს სსრ კავშირის სახელმწიფო არბიტრაჟი. სსრ კავშირის სახელმწიფო არბიტრაჟის მთავარ არბიტრს სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭო ნიშნავს ხუთი წლის ვადით.

თ ა ვ ი 21. პროკურატურა

მუხლი 163. ყველა სამინისტროს, სახელმწიფო კომიტეტისა და უწყების, საწარმოს, დაწესებულებისა და ორგანიზაციის, სახალხო დეპუტატთა ადგილობრივი საბჭოების აღმასრულებელი და განმკარგულებელი ორგანოების, კოლმეურნეობების, კოოპერაციული და სხვა საზოგადოებრივი ორგანიზაციების, თანამდებობის პირების, აგრეთვე მოქალაქეების მიერ კანონების ზუსტი და ერთგვაროვანი შესრულებისადმი უმაღლესი ზედამხედველობა ეკისრებათ სსრ კავშირის გენერალურ პროკურორს და მისდამი დაქვემდებარებულ პროკურორებს.

მუხლი 164. სსრ კავშირის გენერალურ პროკურორს ნიშნავს სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭო, რომლის წინაშეც იგი პასუხისმგებელი და ანგარიშვალდებულია ხოლო უმაღლესი საბჭოს სესიებს შუა პერიოდში — სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის წინაშე.

მუხლი 165. მოკავშირე რესპუბლიკების, ავტონომიური რესპუბლიკების, მხარეების, ოლქებისა და ავტონომიური ოლქების პროკურორებს ნიშნავს სსრ კავშირის გენერალური პროკურორი. ავტონომიური ოკრუგების პროკურორებს, რაიონულ და საქალაქო პროკურორებს ნიშნავენ მოკავშირე რესპუბლიკათა პროკურორები და ამტკიცებს სსრ კავშირის გენერალური პროკურორი.

მუხლი 166. სსრ კავშირის გენერალური პროკურორისა და ყველა ქვემდგომი პროკურორის უფლებამოსილების ვადაა ხუთი წელი.

მუხლი 167. პროკურატურის ორგანოები თავიანთ უფლებამოსილებას ყოველგვარი ადგილობრივი ორგანოსაგან დამოუკიდებლად ახორციელებენ და მხოლოდ სსრ კავშირის გენერალურ პროკურორს ემორჩილებიან.

სსრ კავშირის პროკურატურის ორგანოების შექმნისა და საქმიანობის წესს განსაზღვრავს კანონი სსრ კავშირში საპროკურორო ხედამხედველობის შესახებ.

VIII. სსრ კავშირის გერბი, ალამი, ჰიმნი და დედაქალაქი

მუხლი 168. საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკების კავშირის სახელმწიფო გერბი წარმოადგენს ნამგლისა და უროს გამოსახულებას მზის სხივებით გაცისკროვნებული დედამიწის ფონზე, გარშემოვლებულია თავთავებით და მოკავშირე რესპუბლიკების ენებზე აწერია: „პროლეტარებო ყველა ქვეყნისა, შეერთდით!“. გერბის თავზე ხუთქიმიანი ვარსკვლავია.

მუხლი 169. საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკების კავშირის სახელმწიფო ალამი წარმოადგენს მართკუთხა წითელ ქსოვილს, რომლის ზემო კუთხეში ტართან გამოსახულია ოქროს ნამგალი და ურო და მათ ზემოთ ოქროს არშიამემოვლებული ხუთქიმიანი ვარსკვლავი. სიგანის შეფარდება სიგრძესთან — 1:2.

მუხლი 170. საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკების კავშირის სახელმწიფო ჰიმნს ამტკიცებს სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმი.

მუხლი 171. საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკების კავშირის დედაქალაქია მოსკოვი.

IX. სსრ კავშირის კონსტიტუციის მოქმედებისა და უახლოესი წესი

მუხლი 172. სსრ კავშირის კონსტიტუციას უმაღლესი იურიდიული ძალა აქვს. ყველა კანონი და სახელმწიფო ორგანოების სხვა აქტები გამოიქვემდებარება სსრ კავშირის კონსტიტუციის საფუძველზე და მის შესაბამისად.

სსრ კავშირის კონსტიტუცია მოქმედებს მისი მიღების დროიდან.

მუხლი 173. სსრ კავშირის კონსტიტუციის შეცვლა ხდება სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს გადაწყვეტილებით, რომელსაც მიიღებს თითოეული პალატის დეპუტატთა საერთო რიცხვის სულ ცოტა ორი მესამედის უმრავლესობა.

შ ი ნ ა ა რ ს ი

I.	საზოგადოებრივ-პოლიტიკური და ეკონომიკური წეს-წყობილების საფუძვლები	5
	თ ა ვ ი 1. პოლიტიკური სისტემა	5
	თ ა ვ ი 2. ეკონომიკური სისტემა	7
	თ ა ვ ი 3. სოციალური განვითარება და კულტურა	10
	თ ა ვ ი 4. საგარეო პოლიტიკა	12
	თ ა ვ ი 5. სოციალისტური სამშობლოს დაცვა	13
II.	სახელმწიფო და პიროვნება	13
	თ ა ვ ი 6. სსრ კავშირის მოქალაქეობა. მოქალაქეთა თანასწორუფლებიანობა	13
	თ ა ვ ი 7. სსრ კავშირის მოქალაქეთა ძირითადი უფლებანი. თავისუფლებანი და მოვალეობანი	15
III.	სსრ კავშირის მროვნულ-სახელმწიფო წყობილება	22
	თ ა ვ ი 8. სსრ კავშირი საკავშირო სახელმწიფოა	22
	თ ა ვ ი 9. მოკავშირე საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკა	24
	თ ა ვ ი 10. ავტონომიური საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკა	25
	თ ა ვ ი 11. ავტონომიური ოლქი და ავტონომიური ოკრუგი	26
IV.	სახალხო დემუტატთა საბჭოები და მათი არჩივის წესი	27
	თ ა ვ ი 12. სახალხო დემუტატთა საბჭოების სისტემა და მათი საქმიანობის პრინციპები	27
	თ ა ვ ი 13. საარჩევნო სისტემა	28
	თ ა ვ ი 14. სახალხო დემუტატი	29
V.	სსრ კავშირის სახელმწიფო ხილისუფლებისა და მმართველობის უმაღლესი ორგანოები	31
	თ ა ვ ი 15. სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭო	31
	თ ა ვ ი 16. სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭო	37

VI. მოკავშირე რესპუბლიკების სახელმწიფო ხელისუფლებისა და მმართველობის ორგანოების აბაგულების საფუძვლები	41
თ ა ვ ი 17. მოკავშირე რესპუბლიკის სახელმწიფო ხელისუფლებისა და მმართველობის უმაღლესი ორგანოები	41
თ ა ვ ი 18. ავტონომიური რესპუბლიკის სახელმწიფო ხელისუფლებისა და მმართველობის უმაღლესი ორგანოები	43
თ ა ვ ი 19. სახელმწიფო ხელისუფლებისა და მმართველობის ადგილობრივი ორგანოები	43
VII. მართლმსაჯულება, არბიტრაჟი და საპროკურორო ზედამხედველობა	45
თ ა ვ ი 20. სასამართლო და არბიტრაჟი	45
თ ა ვ ი 21. პროკურატურა	47
VIII. სსრ კავშირის გერბი, ალამი, ჰიმნი და დედაქალაქი	48
IX. სსრ კავშირის კონსტიტუციის მოქმედებისა და შეცვლის წესი	49

КОНСТИТУЦИЯ (Основной Закон)
СОЮЗА СОВЕТСКИХ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ
РЕСПУБЛИК

(Проект)

(На грузинском языке)

Издательство «Сабчота Сакартвело»
Тбилиси, Марджанишвили, 5,
1977

გამომცემლობის რედაქტორი მ. ქანთარია, მხატვრული რედაქტორი რ. მახარაძე, ტექნოლოგიური რედაქტორი ვ. ჭიჭინაძე, კორექტორები: ნ. თავაძე, რ. სირაძე

გადაეცა წარმოებას 4/VI-77 წ. ხელმოწერილია დასაბეჭდად 4/VI-77 წ. ქალაქის საბჭო № 1, 84×108¹/₃₂. პირობითი ნაბეჭდი თაბახი 2,73. სააღრ.-საგამომც. თაბახი 2,32. ტირაჟი 20 000. შეკვ. № 2042. ფასი 5 კპ.

საქ. კვ ცვ-ის გამომცემლობის სტამბა, თბილისი ლენინის 14
Тип. изд-ва ЦК КП Грузии, Тбилиси, ул. Ленина, 14

3/6

ფანდი 6 333.

